

Nota

Gistel, Kasteelstraat 4-16

Verslag van Resultaten

Titel

Nota Gistel, Kasteelstraat 4-16: Verslag van Resultaten

Auteur

Stefanie Sadones

Erkende archeoloog

Niels Janssens

BAAC-Projectnummer

2018-0369

Plaats en datum

Gent, 14 augustus 2018

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 873

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

IOED POLDERRAND

Inhoud

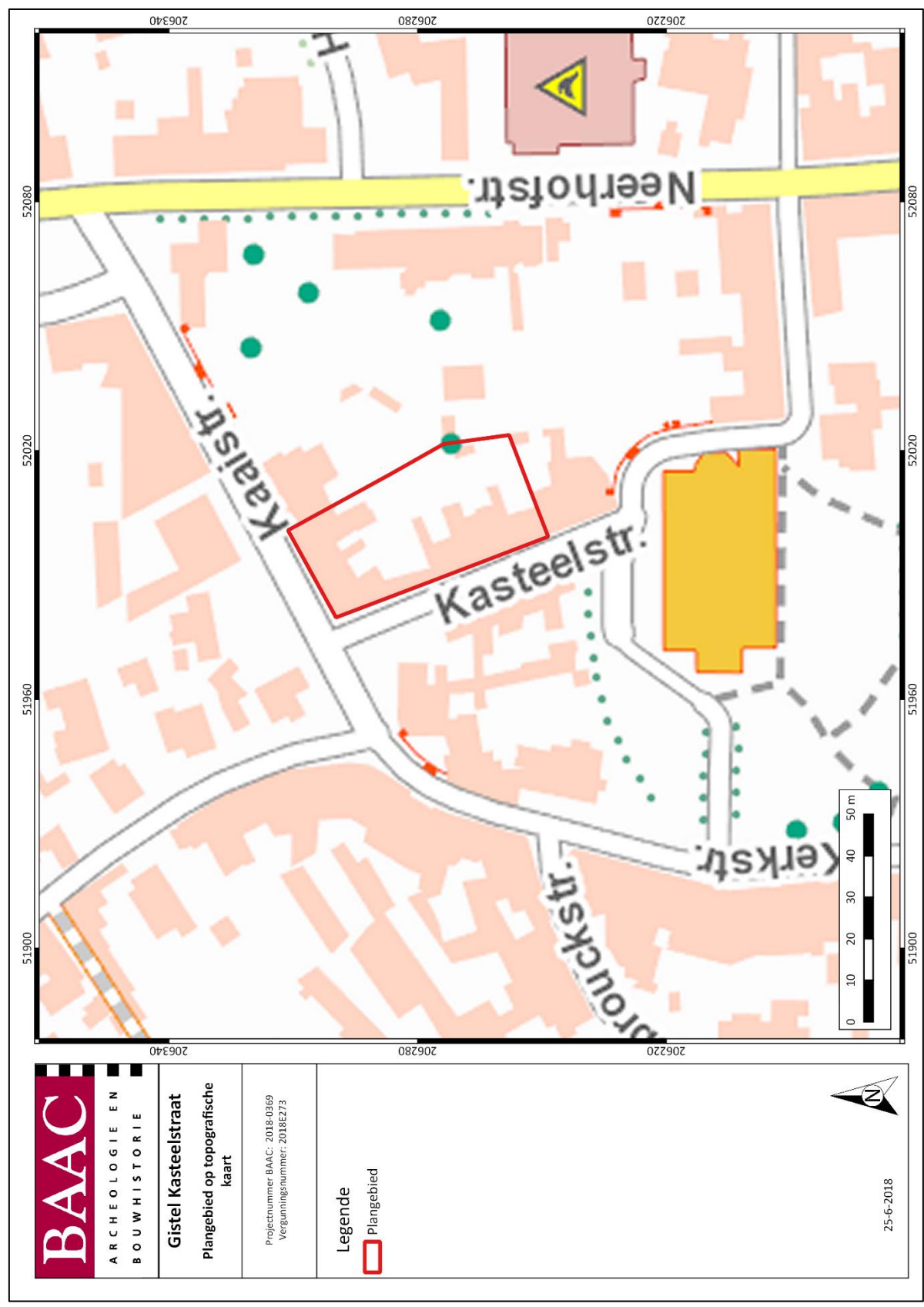
1	Inleiding.....	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Archeologische voorkennis	5
1.1.3	Onderzoeksopdracht	5
1.1.4	Beschrijving ingreep / geplande werken (uit de archeologienota)	7
1.1.5	Randvoorwaarden	7
2	Proefsleuvenonderzoek	9
2.1	Beschrijvend gedeelte	9
2.1.1	Administratieve gegevens	9
2.1.2	Onderzoeksopdracht	9
2.2	Werkwijze en strategie van het vooronderzoek	10
2.2.1	Methoden en technieken	10
2.2.2	Organisatie van het vooronderzoek	15
2.2.3	Afwijkingen uitvoer onderzoek	15
2.2.4	Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding	16
2.3	Assessmentrapport	16
2.3.1	Assessment vondsten	16
2.3.2	Assessment stalen	17
2.3.3	Conservatieassessment	18
2.3.4	Assessment sporen en structuren	18
2.3.5	Assessment onderzoeksterrein	37
3	Samenvatting	53
4	Lijst met figuren	54
5	Lijst met tabellen	54
6	Plannenlijst	55
7	Bibliografie	59
8	Bijlagen	59
8.1	Dagrapport 18 juni 2018	59
8.2	Dagrapport 19 juni 2018	59
8.3	Allesporenkaart vlak 1	59
8.4	Fotolijst	59
8.5	Sporenlijst	59
8.6	Vondstenlijst	59
8.7	Stalenlijst	59
8.8	Tekeningenlijst	59

1 Inleiding

1.1 Beschrijvend gedeelte

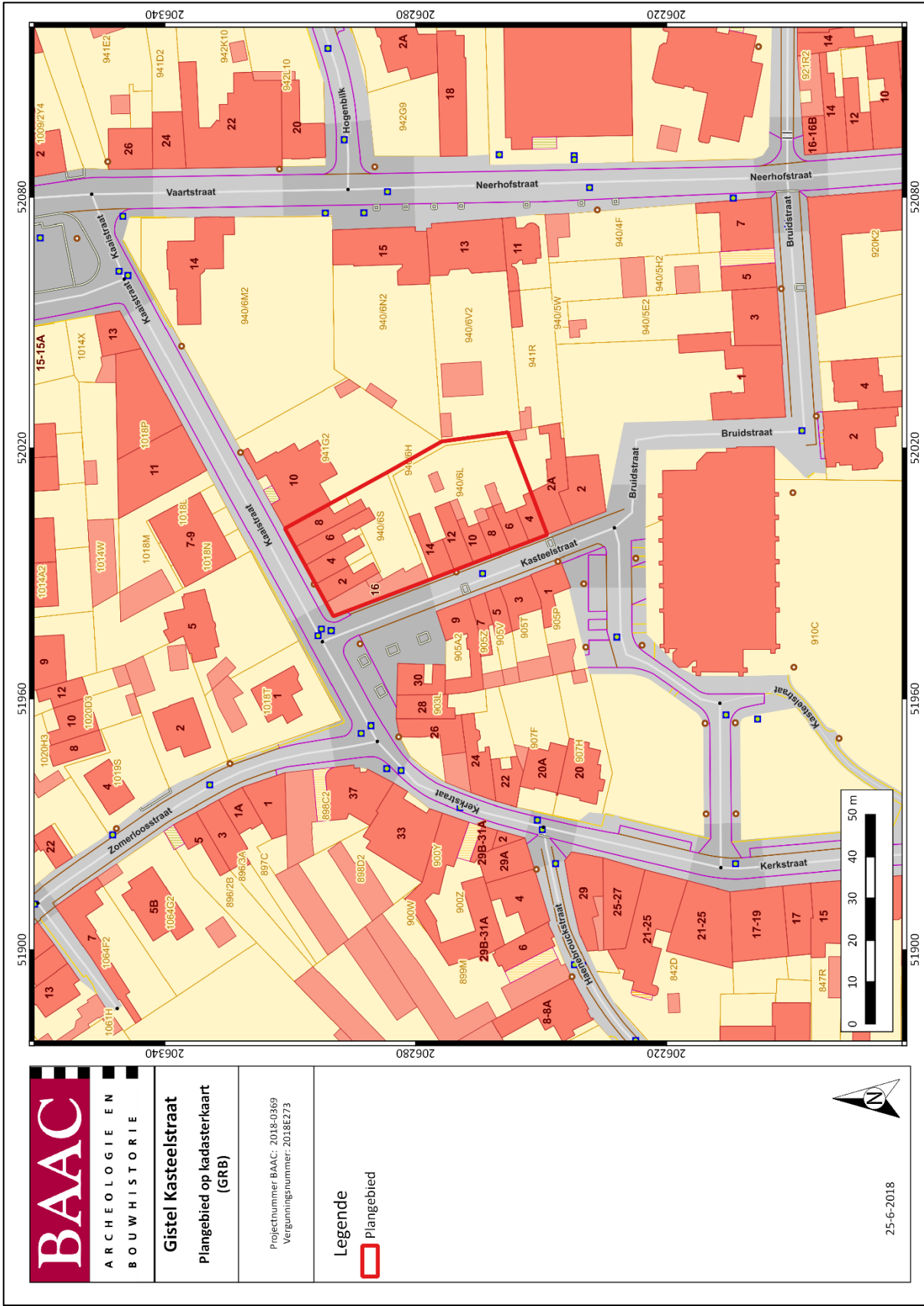
1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site:	Gistel Kasteelstraat 4-16		
Onderzoek:	Proefsleuvenonderzoek		
Ligging:	West-Vlaanderen, Gistel, Kasteelstraat 4-16 – Kaaistraat 2-8		
Kadaster:	Gistel, Afdeling 1, Sectie A, perceelnummers 940 06 s, t, v, w, b6, m, n, p2, p, r2, r, h, l		
Lambertcoördinaten (EPSG:31370):	Noordwest:	x: 51979.47	y: 206299.68
	Noordoost:	x: 52000.74	y: 206311.28
	Zuidwest:	x: 51999.22	y: 206248.53
	Zuidoost:	x: 52023.71	y: 206257.94
Projectcode BAAC Vlaanderen bvba:	2018-0369		
ID-nummer bekrachtigde archeologienota:	ID1536		
Uitvoering proefsleuvenonderzoek:	18 en 19 juni 2018		

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart.¹

¹ AGIV 2018c

Figuur 3: Plangebied met gekende verstoringen op de orthofoto.³

³ AGIV 2018b

1.1.2 Archeologische voorkennis

De voorliggende nota omvat het Verslag van Resultaten van de uitgestelde uitvoer van de maatregelen opgelegd na eerder archeologisch vooronderzoek. Dit werd gerapporteerd in de archeologienota *“Archeologienota Gistel, Kasteelstraat-Kaaistraat” (ID1536)*. Het reeds uitgevoerde vooronderzoek omvatte toen enkel een bureauonderzoek. Dit bureauonderzoek voor het plangebied werd in november/december 2016 uitgevoerd door BAAC Vlaanderen en werd bekrachtigd met voorwaarden (zie 1.1.3 Onderzoeksopdracht).

De synthese van het bureauonderzoek luidde als volgt:

“In het plangebied aan de Kasteelstraat-Kaaistraat te Gistel wordt een nieuwbouw van 18 sociale huurappartementen met ondergrondse parking gepland door Sociale Huisvestingsmaatschappij WoonWel en architectenbureau Ampe.trybou. Hierbij zal eventueel aanwezig archeologisch erfgoed vernietigd worden. Het doel van de archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek. Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem werden alle nodige data verzameld om een uitspraak te kunnen doen over de potentiële aanwezigheid van archeologische waarden. Uit de resultaten bleek dat het plangebied binnen de historische stadskern van Gistel ligt. Deze bewoningskern wordt gedomineerd door de Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart. Op de historische kaarten uit de 16e – 17e eeuw is ten zien dat er net ten zuiden van deze kerk een versterkt kasteel is weergegeven. Ten noordoosten van het plangebied, bestaande uit akkers en weilanden, is een waterburcht afgebeeld, die in oorsprong terug gaat op een castrale motte. Verder is de Warande, Het Gravenbos, weergegeven als een alleenstaande site met walgracht. De situatie is verschillende op de latere historische kaarten uit de 19e eeuw. Binnen het plangebied zijn nog steeds akkers en weilanden afgebeeld. De Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart vormt het centrum van de bewoning van Ghistelles. Maar het versterkte kasteel, de castrale motte en de alleenstaande site met walgracht zijn verdwenen. Enkel aan de hand van de percelering is hun locatie nog herkenbaar.

Dit betekent echter niet dat er een lage verwachting kan voorop gesteld worden aangezien de ligging van het plangebied op een hoge en droge plaats in het landschap een sterke aantrekkingskracht had voor bewoning en akkerbouw in het verleden. De nabijheid van het projectgebied ten opzichte van de castrale motte/waterburcht kan betekenen dat er nog randfenomenen kunnen aanwezig zijn. Op basis van vergelijkbare onderzoeken in de ruime omgeving is het niet ondenkbaar dat in het projectgebied archeologische waarden uit de Romeinse tijd en uit de vroege- tot late middeleeuwen aanwezig zijn, op basis van onder andere aangetroffen aardewerk. Dit is natuurlijk onder voorbehoud, wanneer de ondergrond niet te zwaar verstoord is door de bestaande bebouwing. De impact van reeds bestaande verstoringen (bebouwing langs de Kasteelstraat met achterliggende tuinen en bijgebouwen) op het eventueel aanwezige erfgoed kon onvoldoende ingeschat worden.

Om meer duidelijkheid te verkrijgen over het archeologisch potentieel van het plangebied wordt een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven geadviseerd.”⁴⁵

1.1.3 Onderzoeksopdracht

Voor het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven werden in het programma van maatregelen van de archeologienota⁶ volgende onderzoeksvragen opgesteld die beantwoord moeten worden:

⁴ DE CLEER 2016a

⁵ DE CLEER 2016b

⁶ DE CLEER 2016b

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Zo ja, welke?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerder periodes?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden? Houden ze verband met bepaalde activiteiten?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Wat is bodemopbouw en -ontwikkeling ter hoogte van het onderzochte perceel?
- Wat is de datering en de samenstelling van de aangetroffen lagen?
- Wat is de relatie tussen de bodem, de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...) en de archeologische sporen?
- Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?
- Kunnen de resultaten van het bureauonderzoek bevestigd of ontkracht worden?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gistel?

Indien op basis van de resultaten van het vooronderzoek door middel van proefsleuven een vervolgonderzoek in de vorm van opgraving geadviseerd wordt, moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, welk?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Wat is de impact van het huidige gebruik van het terrein op het archeologische erfgoed?
- Welk(e) de(e)l(en) van het terrein komen in aanmerking voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een vervolgonderzoek?

Als bijkomende voorwaarde bij de bekrachtiging van de archeologienota werden door het Agentschap Onroerend Erfgoed bijkomend volgende te beantwoorden onderzoeksvragen geformuleerd:

- Indien de gracht van de motte wordt aangesneden, wat is het archeologische en paleo-ecologisch potentieel van deze structuur? Hoe kan dit potentieel het meest optimaal onderzocht worden?

- Zijn er sporen aanwezig die inzicht kunnen verschaffen op de aard van de gebouwen die op de kaart van Jacob van Deventer zijn afgebeeld?
- Het terrein en de omgevende percelen bleven tot in het begin van de 20ste eeuw onbebouwd, wat opmerkelijk is voor een stad als Gistel. Is hiervoor een historische reden, bvb door de situering op een domein dat te relateren is aan het kasteel of de motte? Hoe werd het onbebouwde terrein ingericht en wat is hiervan de archeologische neerslag?

1.1.4 Beschrijving ingreep / geplande werken (uit de archeologienota)

“In opdracht van Sociale Huisvestingsmaatschappij WoonWel en architectenbureau Ampe.Trybou omvatten de werkzaamheden op het terrein de bouw van 18 sociale huurappartementen, na de afbraak van de bestaande bebouwing. De daarmee gepaard gaande grondwerken impliceren grote ingrepen in de bodem (afbraak van de bestaande bebouwing en bouw van wooneenheden met ondergrondse parkeergelegenheid). Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De ondergrondse parkeergarage zal op -3m40 tot 2m40 ten opzichte van het huidige maaiveld aangelegd worden. Het is onduidelijk of de huidige bebouwing onderkelderd is. In het geval dat er een kelder aanwezig is, valt te verwachten dat deze niet dieper zal zijn dan de voorziene uitgravingen voor de nieuwe kelderverdieping. Van de bestaande bebouwing zijn geen plannen ter beschikking. Vermoedelijk zijn er geen diepe kelders aanwezig, bij enkele panden is er weet van een kleine, ondiepe kelder onder de trap. Indien tijdens de sloop blijkt dat de huidige panden onderkelderd zijn, dan zullen deze funderingen uitgegraven worden, maar deze ingrepen zullen niet dieper zijn dan de graafwerken die nodig zijn voor de funderingswerken van de nieuwbouw. Het project omvat de bouw van een ondergrondse parkeergarage met bergingen, een gelijkvloerse verdieping met twee verdiepingen daarboven met in totaal 18 appartementen en een achterliggende groenzone. Het projectgebied is in totaal ca. 1535.85 m2, waarvan ca. 1055 m2 zal ingenomen worden door de nieuwbouwappartementen en ca. 480.85 m2 door de nieuw aangelegde groenzone.

Voor de nieuwe kelderverdieping zal een plaatfundering aangelegd worden. Bij de scheidingsmuren en ter hoogte van de rooilijn worden berliner- en secanspalenwanden voorzien. Details over de funderingen zijn echter nog niet gekend, aangezien hiervoor eerst sonderingen moeten uitgevoerd worden. Deze kunnen pas uitgevoerd worden na de sloop van de bestaande bebouwing. Om de kelder uit te graven zal in talud gewerkt worden. Voor de ondergrondse parkeergarage zal een plaatfundering als vloerplaat van de kelder gebruikt worden. Hieronder kan eventueel nog een zuiverheidslaag van +/- 5cm komen. De onderkant van de plaat zal de diepte van de uitgraving zijn. De horizontale (funderings)plaat uit gewapend beton zal als dragend structuurelement fungeren voor de verdere bovenbouw. Pas na het uitvoeren van de palen zal de kelder uitgegraven worden. Onder de funderingsplaat van het gedeelte dat niet zal onderkelderd worden ter hoogte van de Kaaistraat, zullen funderingsputten met ronde grijperbak aangebracht worden.”⁷

1.1.5 Randvoorwaarden

De randvoorwaarden zoals opgenomen in de archeologienota waren als volgt:

“Vanwege het feit dat de terreinen ontoegankelijk zijn door de bestaande bebouwing, gaat het hier om een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit betekent dat het vooronderzoek, indien uit het bureauonderzoek blijkt dat dit nodig is, op een later tijdstip, na de sloop van de bebouwing wordt uitgevoerd.”⁸

⁷ DE CLEER 2016a

⁸ DE CLEER 2016a

Het proefsleuvenonderzoek van deze nota werd na de sloop van de bebouwing uitgevoerd, zoals voorzien in de bekrachtigde archeologienota voor dit plangebied. De resultaten van dit proefsleuvenonderzoek worden in het volgende hoofdstuk opgenomen.

2 Proefsleuvenonderzoek

2.1 Beschrijvend gedeelte

2.1.1 Administratieve gegevens

Proefsleuvenonderzoek	Projectcode	2018E273
	Veldwerkleider	Niels Janssens (archeoloog)
	Erkend archeoloog	Niels Janssens (Erkenningsnummer: 2016/00131)
	Betrokken actoren	Stefanie Sadones (archeoloog) Olivier Van Remoorter (materiaalspecialist) Charlotte Desmet (bodembkundige) Mike Creutz (bodembkundige)
	Betrokken derden	Nvt.

2.1.2 Onderzoeksopdracht

Het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek werd geadviseerd in de bekrachtigde archeologienota voor dit plangebied (zie boven).

Een proefsleuvenonderzoek is erg geschikt voor het opsporen van archeologische ensembles onder de vorm van grondsporen op rurale terreinen met een grote oppervlakte. Belangrijk hierbij is dat het sleuvenonderzoek aanleiding is voor een verdere evaluatie van het terrein in een archeologienota.

Indien de kans op aanwezigheid van waardevolle archeologische ensembles vrijwel onbestaande wordt ingeschat, is het sleuvenonderzoek in regel het eindpunt van het archeologisch traject. Wanneer de kans hoog wordt ingeschat, wordt binnen de archeologienota een advies voor een vervolgtraject geformuleerd. Vaak bestaat dit uit een vlakdekkende opgraving op specifiek afgebakende zones van het onderzoeksterrein.

Tijdens dergelijk onderzoek is het van belang dat slechts een beperkt deel van het plangebied onderzocht wordt. Archeologische sporen worden tijdens een sleuvenonderzoek immers niet volledig onderzocht. Om de kans op de beschadiging van het archeologisch ensemble te beperken, wordt een dekkingsgraad van 10%-15% vooropgesteld. Zo wordt het resultaat van het onderzoek bereikt met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Deze onderzoeksopdracht kadert binnen de doelstelling van het vooronderzoek – het vaststellen van de aanwezigheid van een archeologische site en de karakteristieken en bewaringstoestand van deze site, alsook een analyse van de relatie met het landschap, de waarde en de impact van de geplande werken – die tijdens het voorgaande bureauonderzoek niet werd gehaald. Er wordt na het bureauonderzoek dan ook overgegaan tot verder vooronderzoek, al dan niet met ingreep in de bodem, om de onderzoeksdoelstellingen alsnog te halen (zie 1.1.3 Onderzoeksopdracht).

2.2 Werkwijze en strategie van het vooronderzoek

2.2.1 Methoden en technieken

Algemene methodologie proefsleuven

Voor de *algemene bepalingen* wordt verwezen naar de desbetreffende hoofdstukken in de Code Goede Praktijk.⁹

Specifieke methodologie, zoals opgenomen in de archeologienota voor dit plangebied

“De sleuven zullen worden aangelegd met behulp van een graafmachine op rupsbanden (21 ton) met een gladde graafbak van ca 2 m breedte. In elke sleuf zal machinaal minimaal één vlak aangelegd worden op het archeologisch relevante en leesbare niveau; dit onder begeleiding van minstens één archeoloog.

Van alle sleuven en kijkvensters zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld.

Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Zones waar tijdens het vooronderzoek mobiele artefacten worden aangetroffen, worden net als de sporen manueel opgeschaafd. Vondsten gedaan bij de aanleg van het vlak worden als zodanig geregistreerd, indien mogelijk per laag waarin ze werden aangetroffen. Vondsten gedaan tijdens de aanleg van het vlak en in een spoor, worden vanzelfsprekend aan het spoor gekoppeld. Sporen worden gecoupeerd in functie van de beantwoording van onderzoeksvragen. Diagnostisch vondstmateriaal wordt door een specialist aan een assessment onderworpen teneinde de sporen en/of de aangetroffen vindplaats(en) te kunnen plaatsen in de tijd.

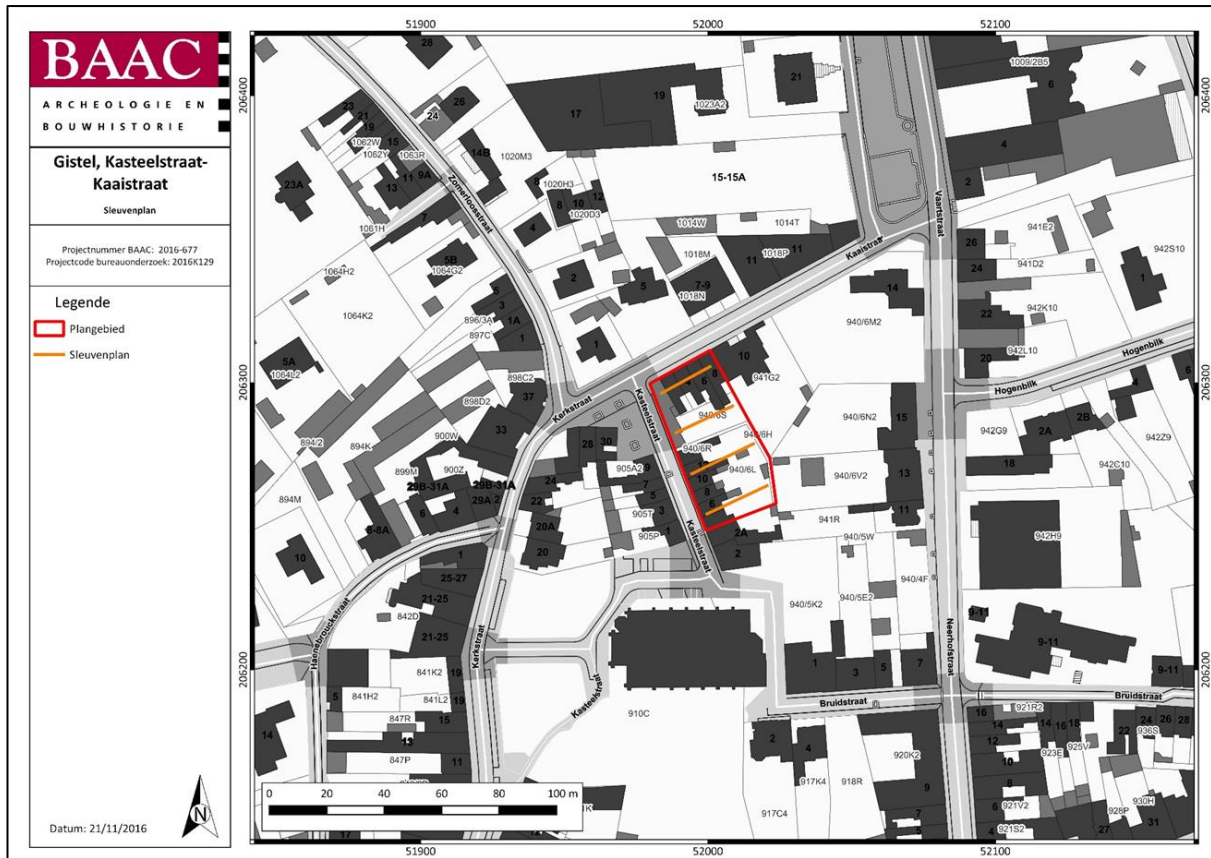
Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen.

Per proefsleuf wordt minimaal één profielkolom (minimaal 1 m breed) aangelegd waarbij ca. 30 cm van de moederbodem zichtbaar is. De locatiekeuze van deze profielputten is afhankelijk van de variabiliteit in de bodemopbouw. Alle bodemprofielen worden opgekuist, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, sleufnummer, noordpijl en schaallat), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput wordt de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid.

Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code Md. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal. Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

⁹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017

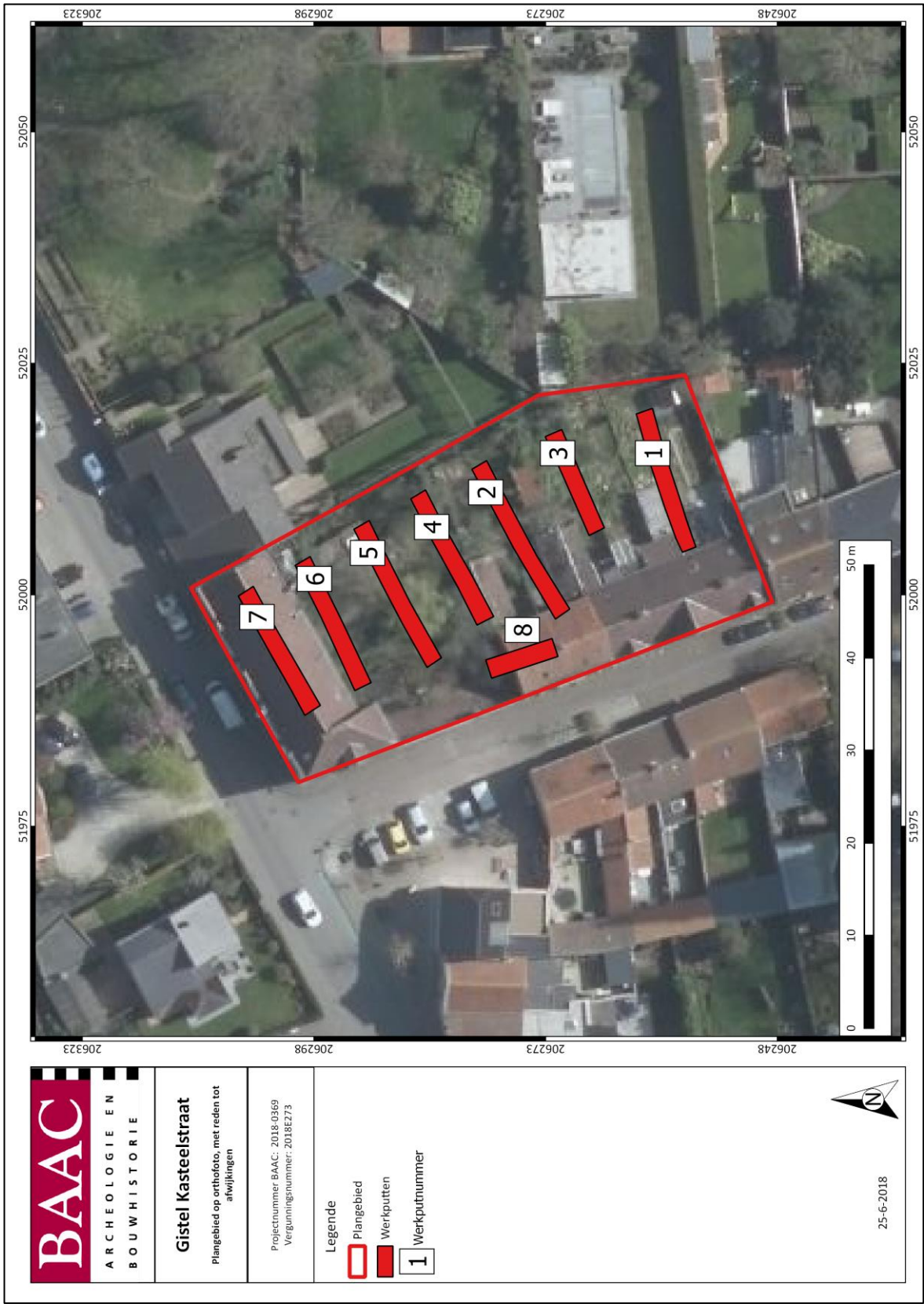
Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen...) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.”¹⁰

Figuur 4: Voorstel inplanting proefsleuven.¹¹

¹⁰ DE CLEER 2016a

¹¹ DE CLEER 2016b

Figuur 6: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek.

Figuur 7: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek.

2.2.2 Organisatie van het vooronderzoek

Het onderzoek werd uitgevoerd op 18 en 19 juni 2018 onder leiding van erkend archeoloog Niels Janssens. Verder werd het veldwerk uitgevoerd door archeologe Stefanie Sadones.

De sleuven werden aangelegd met behulp van een rupskraan van 21 ton met een gladde graafbak van 2 m. Van alle sleuven werden overzichtsfoto's gemaakt. De sleuven en sporen werden ingetekend door middel van een GPS van het type Geomax Zenith 25 PRO en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevond, werd het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend een GIS omgeving werden de verzamelde data verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan.

Figuur 8: Foto's methodiek.

2.2.3 Afwijkingen uitvoer onderzoek

In regel werden alle sleuven aangelegd zoals voorgesteld in de specifieke methodologie. Enkel in het zuidwesten van het plangebied, op de locatie van de gesloopte gebouwen langs de Kasteelstraat, konden de sleuven niet verder aangelegd worden door de afmetingen van de kraan. Uit veiligheids- en praktische overwegingen werd dan ook een zekere marge aangehouden vanaf de grens van het plangebied, gelegen aan de Kasteelstraat. Daarnaast was deze zone reeds deels verstoord door de aanwezigheid van een recente kelder en een recente betonnen put. Enkele foto's van het terrein gedurende het veldwerk tonen de situatie ter plaatse (zie Figuur 6 en Figuur 7). Ter compensatie werden tussen de sleuven bijkomend enkele kortere sleuven aangelegd. Om toch informatie te verkrijgen over dit gedeelte van het plangebied werd een korte sleuf, werkput 8, met noordwest-zuidoost oriëntatie aangelegd ten zuidwesten van werkputten 2 en 4. Hierbij werd duidelijk dat de werkputwanden te instabiel waren om de werkput zelf te betreden. Door de ligging nabij de Kasteelstraat was aan weerszijden van deze werkput onvoldoende ruimte om de werkput getrapt aan te leggen. Op basis van de resultaten van deze dwarssleuf werd beslist om werkput 4 niet nog verder

aan te leggen naar het zuidwesten toe. Figuur 9 geeft een overzicht en duidt de redenen tot plaatselijke afwijking aan.

Verder werd het onderzoek uitgevoerd volledig conform de opgestelde methode en strategie en conform de *Code van Goede Praktijk*. Er werd in totaal 218 m² aangelegd door middel van sleuven. Dit houdt een dekingsgraad in van 14,2%.

Figuur 9: Aangelegde proefsleuven op orthofoto, met aanduiding reden tot afwijkingen.

2.2.4 Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding

Er werd geen beroep gedaan op externe specialisten.

2.3 Assessmentrapport

2.3.1 Assessment vondsten

2.3.1.1 Kader

Spoornummer: S4.001/profiel 7 (vnr 1) en afwerking profiel 3 (vnr 2)

Materiaalcategorie: Bouwmateriaal

Contextbeschrijving: Aangetroffen bij de aanleg van profiel 7 en de afwerking van profiel 3.

Terreinmethodiek:

De hier aangehaalde vondsten zijn verzameld bij de afwerking van profiel 3 en de aanleg van profiel 7 (zie Figuur 12 voor de locaties van de profielen). Alle vondsten zijn verzameld met de hand.

2.3.1.2 Methode en technieken van assessment

Het beperkte vondstmateriaal bestaat slechts uit één materiaalcategorie, namelijk bouwmateriaal. Voor het assessment van deze vondsten werd advies ingewonnen bij materiaalspecialist O. Van Remoorter.

2.3.1.3 Inventaris

Voor de inventaris wordt verwezen naar Tabel 1, waarin alle data per vondstnummer is verzameld.

Tabel 1: Inventaris vondsten.

vnr	werkput	spoor	vondstcategorie	bewaring	fragmentatie	telling	chronologie	intrusief/residueel	opmerkingen
1	4	4.001	BM	goed	klein	1	NT	intrusief?	Postmiddeleeuws
2	1		BM	goed	klein	1	NT	intrusief	Recent

Het vondstmateriaal bestaat uitsluitend uit bouwmateriaal.

Het eerste fragment (vnr 1) werd aangetroffen bij het aanleggen van profiel 7 (tevens de coupe van S4.001). Belangrijk is om hierbij te vermelden dat het onzeker is of deze vondst effectief uit het eigenlijke spoor afkomstig is, aangezien het op de grens met de bovenliggende ploeglaag (Ap) werd aangetroffen. Mogelijk gaat het hier dus slechts om intrusief materiaal en kan dit niet in verband gebracht worden met het spoor zelf. Het betreft een fragment van een tegel, oxiderend gebakken met een gereduceerde kern, met deels een groene glazuur op de bovenzijde. Op basis van de bakking en de aanwezigheid van het glazuur kan dit fragment beschouwd worden als postmiddeleeuws van datering.

Uit de onderste laag van profiel 3 in werkput 1, op een diepte van 4,05 m TAW (ongeveer 2m50 onder het maaiveld), werd een fragment van een gres buis ingezameld (vnr 2). Dit is een (riool)buis waarbij zowel binnen- als buitenkant geglaazuurd wordt zodat deze waterdicht is. Aangezien deze buizen een recente datering hebben, gaat het hier vermoedelijk om een intrusief element in het profiel. Aan weerszijden was de werkputwand immers verstoord door recente cirkelvormige betonnen putten, en de gres buis waar dit fragment van afkomstig is kan hier waarschijnlijk mee in verband gebracht worden.

2.3.1.4 Conservatie en behandeling

Er zijn geen vondsten gedaan die verdere conservatie of behandeling nodig hebben.

2.3.1.5 Potentieel op kenniswinst

Het vondstmateriaal was zeer beperkt en bestond uitsluitend uit één materiaalcategorie namelijk bouwmateriaal. Eén fragment was met zekerheid recent tot hedendaags, en het andere kon in de postmiddeleeuwen gedateerd worden. Gelet op het feit dat deze vondsten niet met zekerheid aan het aangetroffen spoor kunnen gelinkt worden is er geen verder potentieel op kenniswinst.

2.3.2 Assessment stalen

Er werden twee stalen genomen voor verdere analyse ten behoeve van absolute dateringen (¹⁴C) en macrorestenonderzoek. Het aanwenden van deze technieken valt normaal gezien niet binnen de doelstelling van veldkartering, maar gebeurde bij dit vooronderzoek wel met het oog op advies tot opgraving. Het bemonsterde spoor, S4001, is een gracht die werd aangetroffen in het zuidwesten van het plangebied (zie 2.3.4 Assessment sporen en structuren) en die niet werd weergegeven op de historische kaarten die geraadpleegd werden tijdens de bureaustudie. Gezien het mogelijke belang van dit spoor werd de beslissing genomen om twee lagen (M1 van laag 2, M2 van laag 3) reeds te

bemonsteren door het nemen van een bulkmonster. Dit gebeurde handmatig na het intekenen van profiel 7 (tevens de coupe op S4001).

2.3.3 Conservatieassessment

Niet van toepassing.

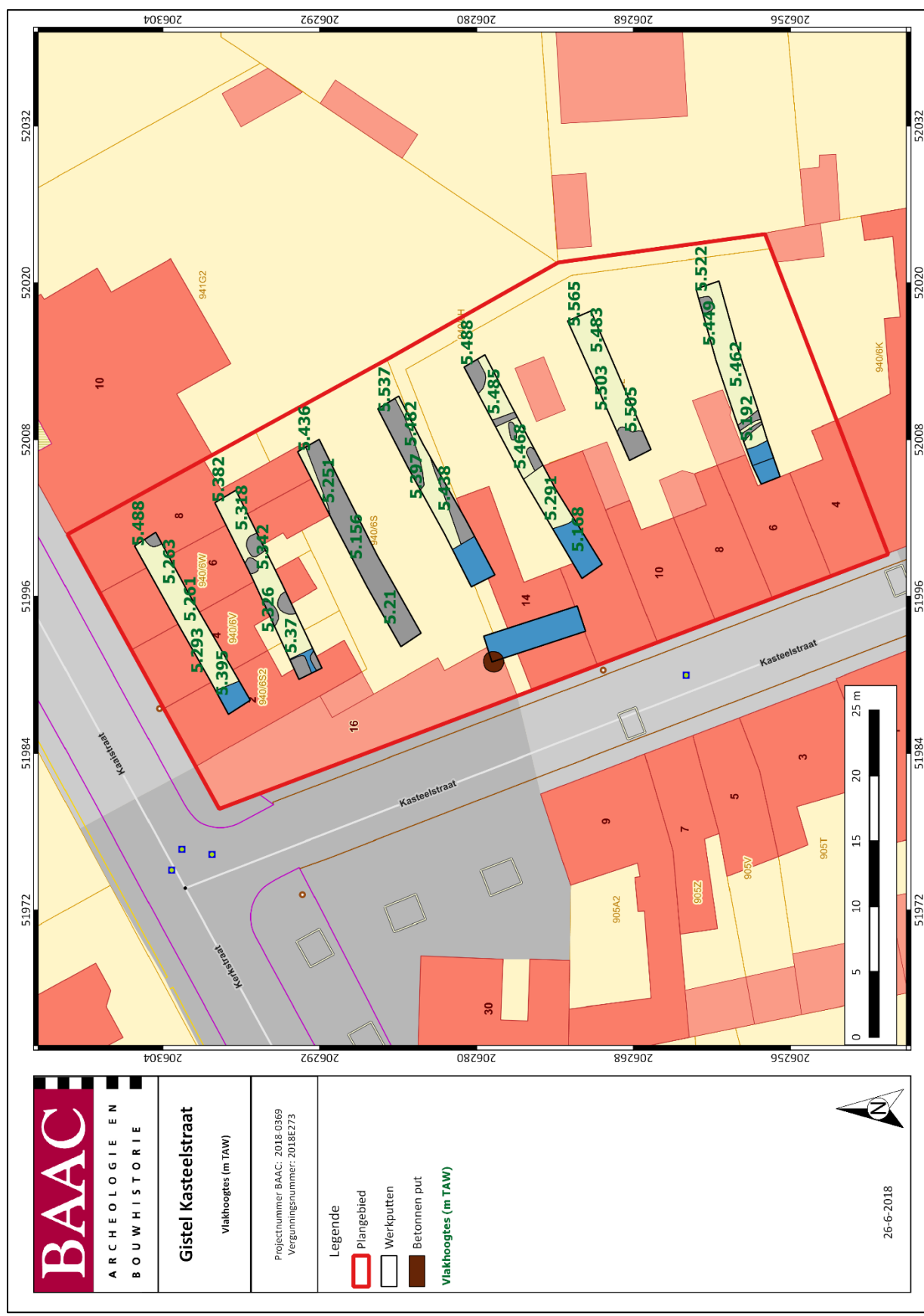
2.3.4 Assessment sporen en structuren

2.3.4.1 Manifestatie archeologische site aan huidig oppervlak

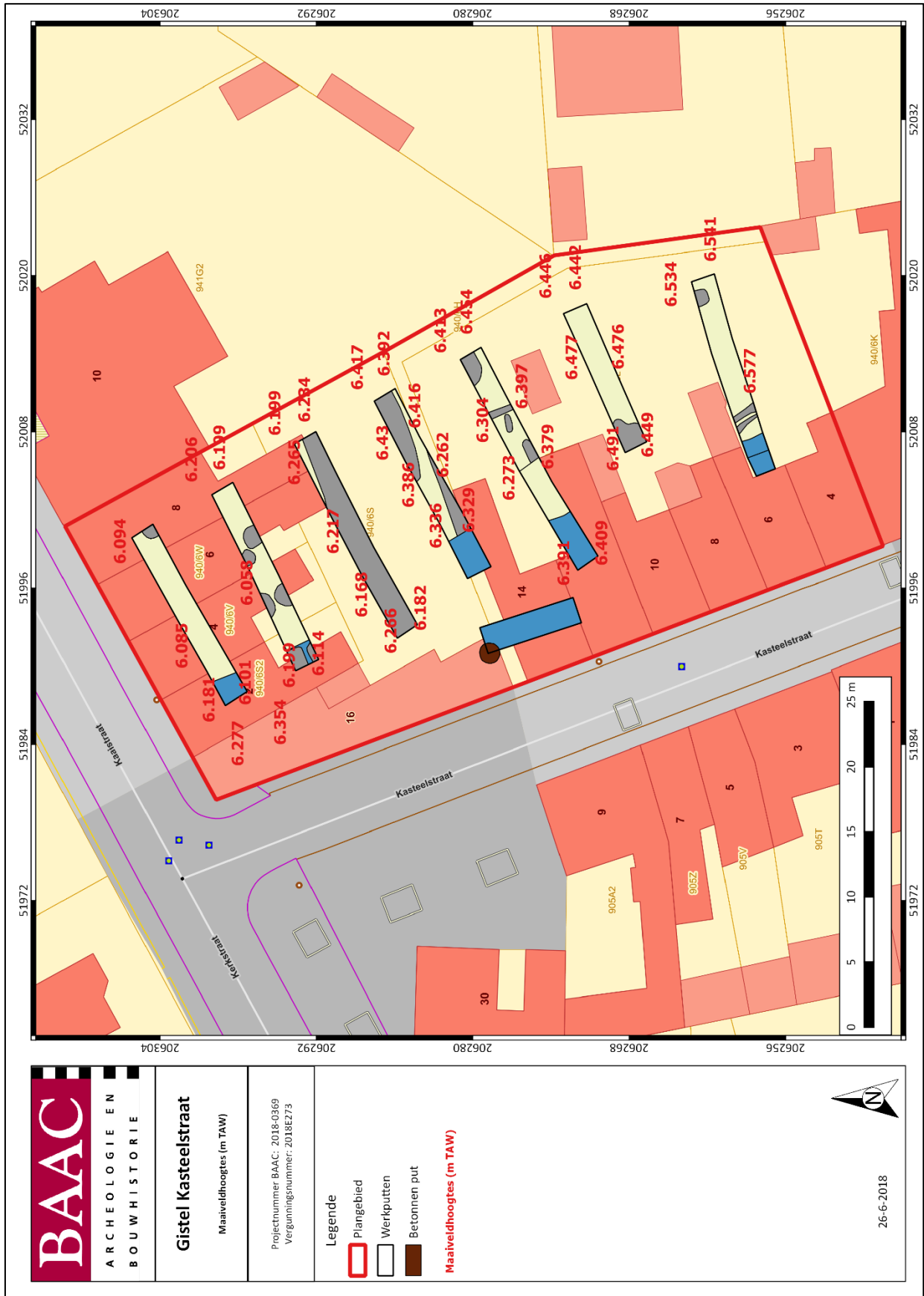
Niet van toepassing. Er bevonden zich geen archeologische waarden aan het oppervlak.

2.3.4.2 Stratigrafie van de site

De antropogene stratigrafie van de site bestond uit slechts één relevant (leesbaar) archeologisch niveau, direct onder de bouwvoor. Dit was gelegen op een hoogte van 5.16 – 5.57 m TAW, steeds ongeveer 90 – 100 cm onder het maaiveld, wat is gemeten tussen 6.06 – 6.58 m TAW.

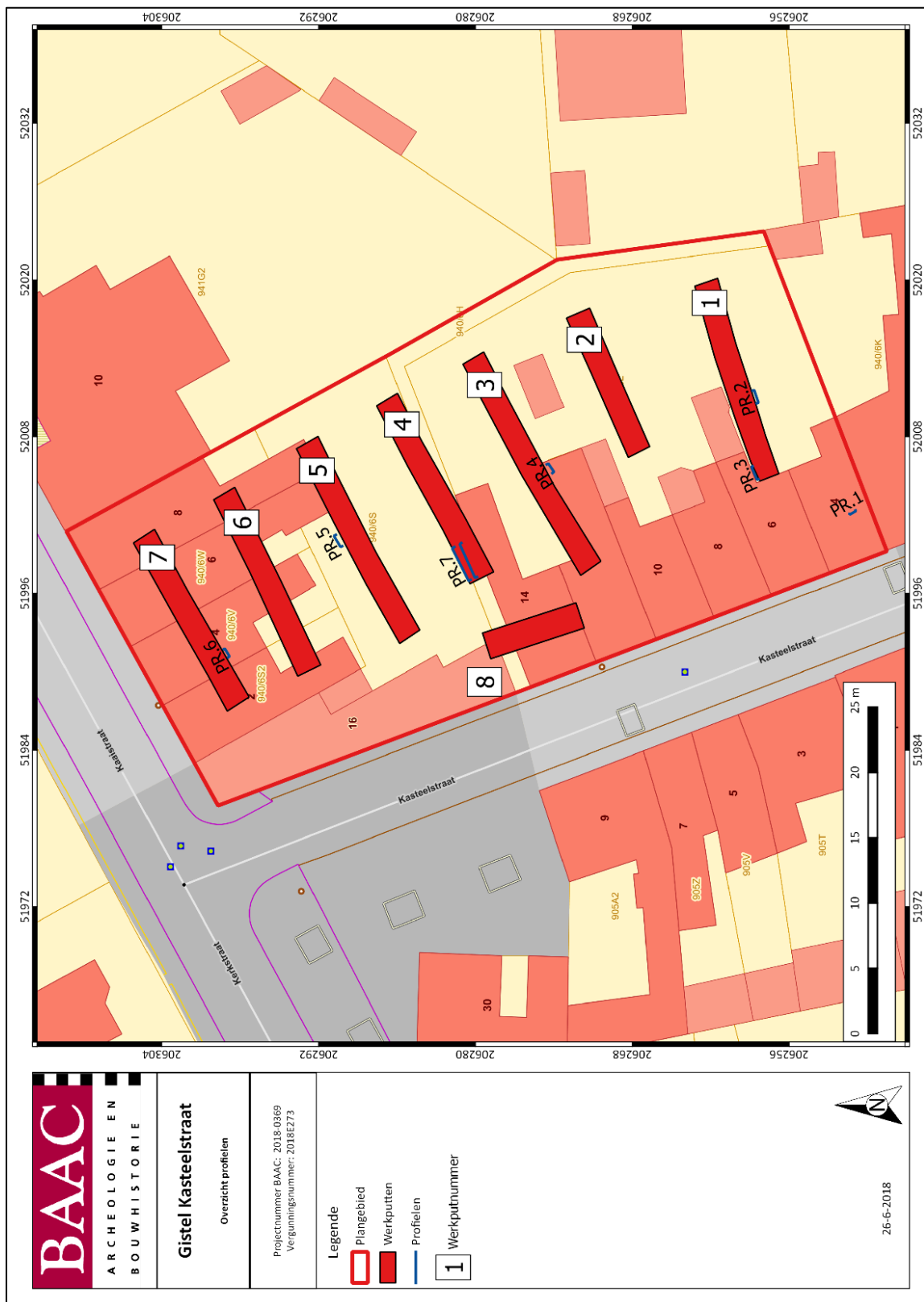

Figuur 10: Hoogtes van het archeologische vlak.

Figuur 11: Maatveldhoogtes.

Bij het vooronderzoek door middel van proefsleuven werden 7 profielen aangelegd (Figuur 12).¹²

Figuur 12: Overzicht van de profielen.

¹² De beschrijving van deze profielen gebeurde op basis van mondelinge informatie verstrekt door bodemkundigen Charlotte Desmet en Mike Creutz.

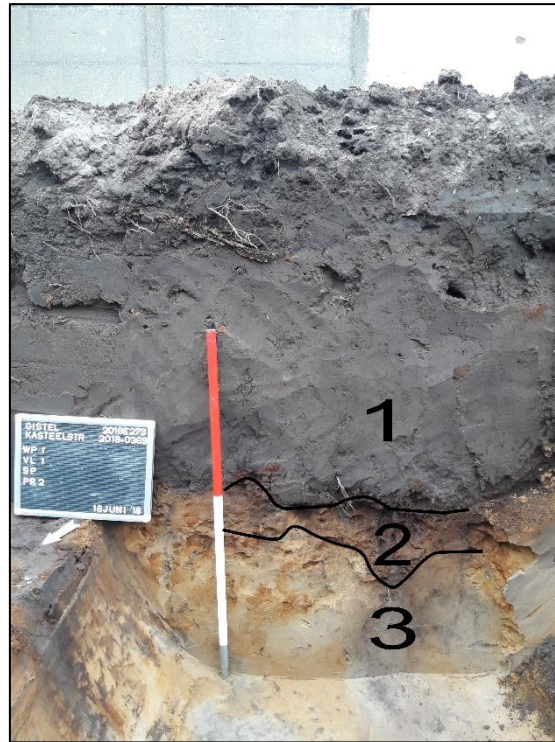
Het eerste profiel (Figuur 13, **profiel 1**) werd geregistreerd bij het begeleiden van de sloopwerken en bevond zich in het uiterste zuiden van het plangebied, bij de grens met de aanpalende bebouwing. In het profiel werd een dik ophogingspakket opgetekend, gevormd door (donker)bruin los zand met inclusies van baksteen en cement. In dit gedeelte van het plangebied bevonden zich ook nog enkele recente buizen in het ophogingspakket. Dit ophogingspakket bevindt zich op de locatie van de voormalige bebouwing en kan hiermee in verband gebracht worden.

Figuur 13: Profiel 1.

Profiel 2 (Figuur 14) bevond zich in de zuidelijke werkputwand centraal in werkput 1. In dit profiel werden drie lagen opgetekend. De bovenste laag (1) was de recente ploeglaag (Ap-horizont), bestaande uit grijs zand met inclusies van plastic en puin. Daaronder (2) bevond zich een zandige bruine laag met harde brokken (met mangaan- en ijzerinclusies). Deze laag werd geïnterpreteerd als een humeuze concretiserende B-horizont met ijzeraanrijking (Bhs). De ijzer- en mangaanconcreties zijn ontstaan door het neerslaan van opgeloste ijzer- en mangaanmineralen uit het water door oxidatie. Het ontstaan van deze concretie laag heeft te maken met een sterk wisselende grondwatertafel (waarbij de opgeloste ijzer en mangaan neerslaan in concreties bij een dalende grondwatertafel), in combinatie met een ondergrond die van nature veel mangaan en ijzer bevat. De aanwezigheid van de concretiserende B-horizont is het resultaat van twee processen: enerzijds de invloed van een wisselende grondwatertafel, anderzijds uitspoeling van mangaan en ijzer uit de bovenliggende A-horizont door regenwater. De sterk concretiserende laag blokkeert de doorstroming van het regenwater van bovenaf, maar ook het wisselende grondwater van beneden uit, waardoor het terrein waarschijnlijk regelmatig onder water kwam te staan.

De onderste laag (3), de C-horizont, bestaat uit geel zand met restanten van bioturbatie van plantenwortels. De oorspronkelijke A-horizont die zich boven de B-horizont zou moeten bevinden is volledig verdwenen. Een mogelijke verklaring is dat deze opgenomen of vergraven is in de Ap-horizont, maar gezien de homogeniteit van de ploeglaag is het eerder aannemelijk dat de A-horizont volledig afgegraven is. Daarbij is ook een stuk van de onderliggende B-horizont verdwenen, evenals de ontbrekende E-horizont die mogelijk aanwezig was boven de B-horizont.

Figuur 14: Profiel 2.

Profiel 3 (Figuur 15) bevond zich eveneens in werkput 1, maar dan in de noordelijke werkputwand in het zuidwesten van deze werkput. Hier bevond zich een donker bruingrijs pakket met inclusies van puin, en om na te gaan op welke diepte de natuurlijke bodem zich bevond werd hier een profiel aangelegd. In het noordoosten van het profiel was de insnijding van de donkere grijsbruine laag zichtbaar (aangeduid op Figuur 15). Op een diepte van 2,60 m onder het maaiveld (ongeveer 4.05 m TAW) was de natuurlijke bodem nog steeds niet bereikt en werd een fragment van een recente gres buis uit de profielwand gehaald. Omwille van onstabiele werkputwanden werd besloten het profiel te verlaten. In de tegenoverliggende werkputwand bevond zich een recente betonnen cirkelvormige put. Na het verlaten van het profiel stortte de profielwand ook deels in, waarbij een soortgelijke betonnen put aan het licht kwam. Vermoedelijk werd het profiel dan ook in de insteek van beide recente putten aangelegd, en kan het fragment van de recente gres buis hier ook aan gelinkt worden. Het donkere grijsbruine pakket in het zuidwesten van de werkput werd dan ook als verstoring geïnterpreteerd.

Figuur 15: Profiel 3.

Profiel 4 (Figuur 16) bevond zich centraal in werkput 2, in de zuidelijke werkputwand. Ook hier werd een dikke recente ploeglaag (Ap, laag 1) geregistreerd, met daaronder een geconcretiseerde B-horizont (Bc, laag 2) met ijzer- en mangaanconcreties. De onderste laag (laag 3) had een zeer zandige textuur, met een lichtgrijze kleur en bruine vlekken. Het gaat hier om het begin van de C-horizont, waarin lokaal inloging van humus te zien is. Deze humus is oorspronkelijk afkomstig uit de A-horizont, die reeds volledig afgegraven is.

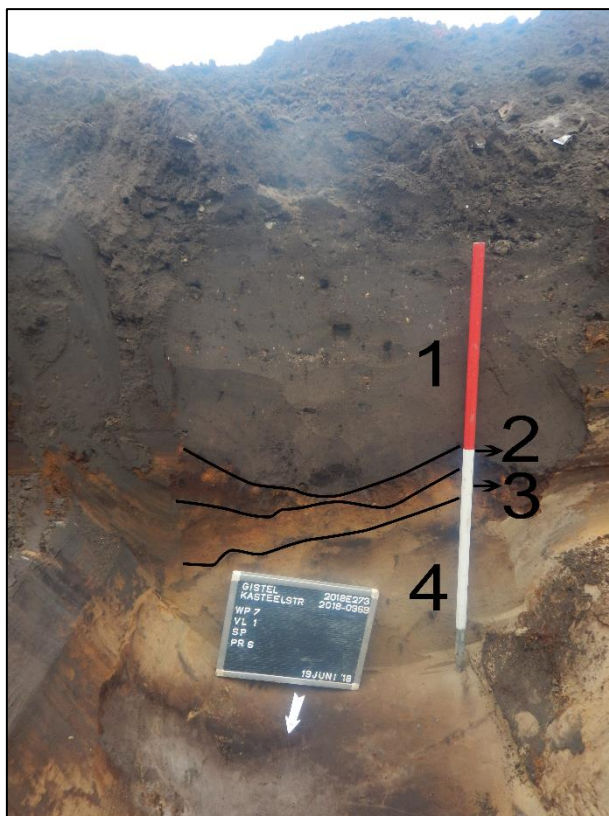
Figuur 16: Profiel 4.

Profiel 5 (Figuur 17) werd aangelegd in de noordelijke werkputwand van werkput 5. In dit profiel tekenden zich drie lagen zich af. Bovenaan (laag 1) bevond zich een recente ploeglaag (Ap1), gevormd door donker bruingrijs zand met bioturbatie van plantenwortels. Daaronder (laag 2) bevond zich een tweede ploeglaag (Ap2) die gevormd werd door omgewoelde grond, waarbij het bruingrijze zand inclusies van baksteen en cement bevatte. De derde laag tenslotte was de C-horizont, die zich aftekende als bruingeel zand met sporen van bioturbatie.

Figuur 17: Profiel 5.

In de meest noordelijke werkput, werkput 7, werd in de zuidelijke werkputwand **profiel 6** (Figuur 18) aangelegd. In dit profiel tekenden zich vier lagen af. De bovenste laag (laag 1, tevens het dikste pakket) bestond uit de recente ploeglaag (Ap), met een bruingrijze kleur en inclusies van baksteen en cement. De heterogene dunne bruine laag direct onder de ploeglaag (laag 2) was een restant van een humeuze geconcretiseerde B-horizont (Bh), waarbij de humus afkomstig is van de afgegraven bovenliggende oorspronkelijke humusrijke A-horizont. Daaronder (laag 3) is nog steeds een humeuze geconcretiseerde B-horizont aanwezig, maar de oranje kleur van deze dunne laag wijst erop dat hier ijzeraanrijking (Bh(s)) heeft plaatsgevonden. Helemaal onderaan tenslotte (laag 4) bevond zich de gele C-horizont met sporen van bioturbatie.

Figuur 18: Profiel 6.

Het laatste profiel, **profiel 7**, werd aangelegd in de noordelijke werkputwand in het zuidwesten van werkput 4. Aangezien dit profiel hoofdzakelijk werd aangelegd om het verloop van S4.001 te registreren wordt dit besproken in hoofdstuk 2.3.4.5 Beschrijving sporenbestand.

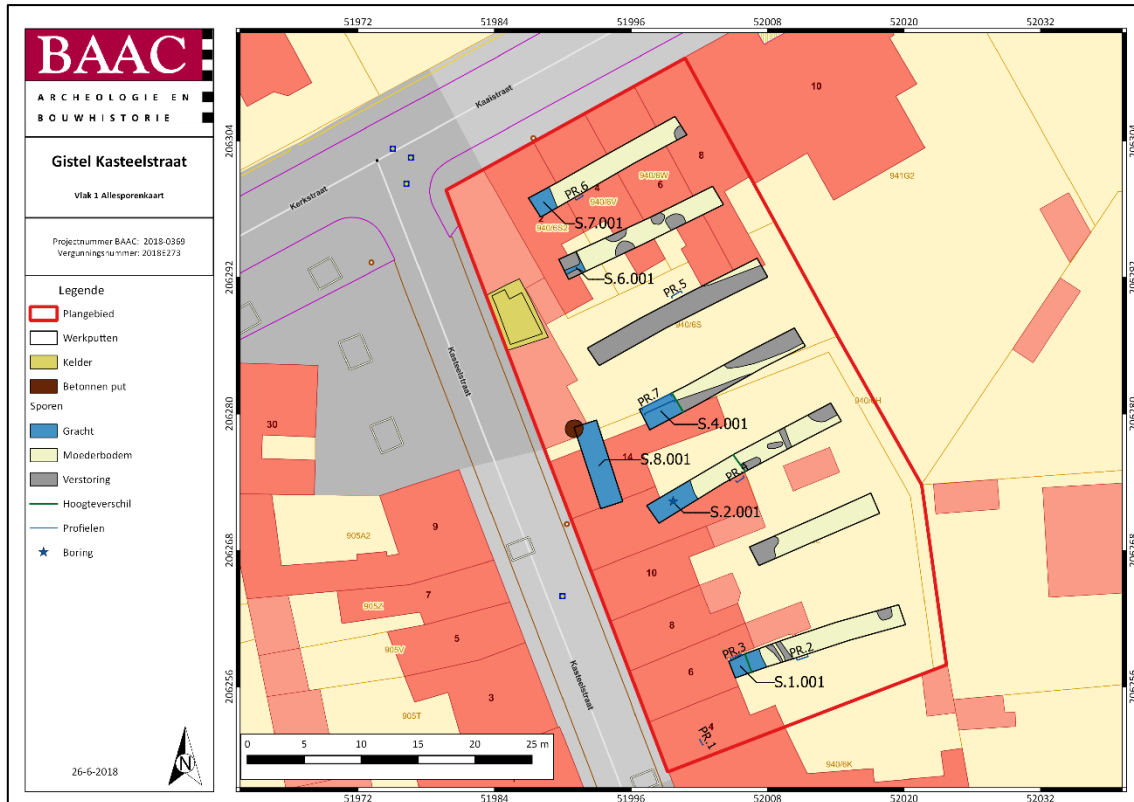
Als **conclusie** kan op basis van de profielen met zekerheid gezegd worden dat het terrein werd afgegraven, ook in het noordoosten van het plangebied waar zich tot voor kort tuinen en bijgebouwen bevonden. De oorspronkelijke bodem bestond uit een bovenliggend dik pakket humusrijke A-horizont. Dit kan afgeleid worden op basis van de inloging van humus in de B-horizont die bij verschillende profielen (zoals profiel 4) kon opgetekend worden. De humus is afkomstig van de oorspronkelijke bovenliggende humusrijke A-horizont. In geen enkel profiel was de oorspronkelijke A-horizont nog aanwezig, in plaats daarvan bevond zich een donkere bruinrijke recente ploeglaag met inclusies van cement en baksteen. Dit houdt dus in dat het terrein niet alleen in het zuidwesten (ter hoogte van de bebouwing langs de Kasteelstraat), maar ook in het noordoosten (ter hoogte van de achterliggende tuinen en bijgebouwen) recent vergraven en verstoord werd. Door de combinatie van de concretiserende B-horizont (Bc) en de recente ploeglaag en verstoringen was het archeologische vlak moeilijk leesbaar in het noordoosten van het plangebied. De concretiserende B-horizont met ijzer- en mangaanconcreties was het resultaat van twee processen: enerzijds uitspoeling van ijzer en mangaan uit de bovenliggende A-horizont door regenwater, anderzijds de invloed van de wisselende grondwatertafel (waarbij de opgeloste ijzer en mangaan neerslaan in concreties bij een dalende grondwatertafel). De geconcretiseerde laag was de oorzaak van een slechts waterhuishouding, waarbij het terrein sneller onder water kwam te staan. Hierdoor was het terrein in het verleden waarschijnlijk minder aantrekkelijk voor bewoning en/of ingebruikname.

2.3.4.4 Harrismatrix van complexe stratigrafie en complexe spoorcombinaties

Niet van toepassing.

2.3.4.5 Beschrijving sporenbestand

In totaal werden zes spoornummers uitgedeeld (S1.001, S2.001, S4.001, S6.001, S7.001 en S8.001), maar het gaat in alle gevallen om hetzelfde spoor, dat telkens in het zuidwesten van verschillende werkputten werd aangetroffen (Figuur 20).

Figuur 20: Allesporenkaart.

Werkput 1, gelegen in het zuidoosten van het plangebied, was de eerste werkput die werd aangelegd. In het archeologische vlak werden enkel verstoringen opgetekend, restanten van de bovenliggende ploeglaag (Ap). In het noordoosten van de werkput tekenden de verstoringen zich af in een B/C-horizont. In het zuidwesten van de werkput bevond zich een zeer donkere grijsbruine verkleuring, en op deze locatie werd dan ook getracht de natuurlijke bodem te bereiken door het aanleggen van een profiel (Profiel 3). In de zuidelijke werkputwand tegenover dit profiel bevond zich een recente betonnen put (Figuur 21). Het profiel werd verdiept tot 2,60 m onder het maaiveld zonder de natuurlijke bodem te bereiken, maar omwille van de veiligheid werd beslist om niet dieper te graven. Op deze diepte werd ook een fragment van een recente gres buis uit het profiel gehaald, en toen na het verlaten van het profiel de noordelijke werkputwand instortte kwam ook ter hoogte van het profiel een recente betonnen put tevoorschijn. Profiel 3 bevond zich dus in een verstoorde zone, waardoor de donkere grijsbruine verkleuring in de zuidwestelijke werkputheft tevens werd geïnterpreteerd als verstoring. De grens van de verstoring bevond zich ook ongeveer op de grens van de voormalige bebouwing die zich op deze locatie bevond langs de Kasteelstraat, dus werd aangenomen dat dit hieraan gelinkt zou kunnen worden.

Figuur 21: Het zuidwestelijke uiteinde van werkput 1, met links de recente betonnen put in de zuidelijke werkputwand, en rechts profiel 3 in de noordelijke werkputwand.

Werkput 2 vertoonde een gelijkaardig beeld, namelijk een B/C-horizont in het noordoosten met recente verstoringen (Figuur 22), en de donkere grijsbruine verkleuring in het zuidwesten. In het zuidwesten van werkput 2 werd een boring gezet op de verstoring (Figuur 23), met als doel de diepte van deze verstoring te bepalen. De natuurlijke bodem kon echter niet bereikt worden doordat het zand onder de grondwatertafel telkens terug uit de boor spoelde en het boorgat onderaan inspoelde. Hierdoor kon geen nauwkeurige informatie betreffende de diepte van de boring verkregen worden, en werd de boring stopgezet.

Figuur 22: Overzicht van het noordoosten van werkput 2, met de recente verstoringen die zich aftekenen in de B/C-horizont.

Figuur 23: Boring in de donkere grijsbruine verstoring in het zuidwesten van werkput 2.

Door de afmetingen van de kraan konden de sleuven in het zuidwesten niet volledig doorgetrokken worden zoals vooropgesteld in het sleuvenplan, aangezien het plangebied in het zuidwesten grenst aan de Kasteelstraat. Om dit verlies aan onderzochte oppervlakte te compenseren werd beslist om bijkomende sleuven aan te leggen tussen werkput 1 en 2 en ten noordwesten van werkput 2. Deze sleuven (werkput 3 tussen werkput 1 en 2, en werkput 4 ten noordwesten van werkput 2) werden in het zuidwesten niet even ver aangelegd als de eerste twee werkputten, aangezien de donkere grijsbruine verkleuring als een recente verstoring geïnterpreteerd werd, die gelinkt kon worden aan de voormalige bebouwing langs de Kasteelstraat.

Zowel in werkput 3 als in werkput 4 werden opnieuw geen archeologische sporen aangetroffen, enkel verschillende recente verstoringen in de B/C-horizont. Werkput 5, gelegen in het noordwesten van het plangebied, bleek quasi volledig verstoord (Figuur 24). De verstoring was eerder grijsbruin gekleurd, met naast inclusies van recent te dateren bouw materiaal (cement e.d.) veel bioturbatie van plantenwortels.

Figuur 24: Vlakfoto van werkput 5.

Werkputten 6 en 7 vertoonden dan weer hetzelfde beeld als in werkputten 1 en 2 werd aangetroffen, namelijk in het noordoosten van de werkputten een B/C-horizont waarin zich recente verstoringen aftekenden (Figuur 25), en in het zuidwesten van de werkputten de donkere grijsbruine laag die ongeveer de grens volgde van de voormalige bebouwing langs de Kasteelstraat.

Figuur 25: Vlakfoto van enkele verstoringen in werkput 6.

Om meer informatie te verkrijgen over het zuidwesten van het plangebied, meer bepaald de tot voor kort bebouwde zone langs de Kasteelstraat, werd beslist om een korte werkput aan te leggen met een zuidoost-noordwest oriëntatie (werkput 8). Ook hier tekende zich een donkere grijsbruine vulling (Figuur 26) af pakket met restanten van de bebouwing die zich tot voor kort in deze helft van het plangebied bevond en die dan ook geïnterpreteerd werd als verstoring. Aangezien de onderzijde van deze verstoring bij geen enkele voorgaande poging was bereikt werd beslist om met de kraan stelselmatig te verdiepen totdat de natuurlijke bodem zou verschijnen. Ook in deze werkput waren de werkputwanden echter zeer onstabiel, waardoor omwille van de veiligheid beslist werd om de werkput zelf niet te betreden maar om deze enkel fotografisch te registreren. Bij het verdiepen kwam onder het donkere bruingrijze pakket een homogeen donkergrijsbruin pakket tevoorschijn dat werd geïnterpreteerd als grachtvulling. Op een diepte van 3,10 m onder het huidige maaiveld (of ongeveer 3.20 m TAW) werd de maximum diepte bereikt die de kraan op een veilige manier kon bereiken. Nog steeds was de natuurlijke bodem niet bereikt (Figuur 27), en aangezien het vermoeden ontstond dat de donkere grijsbruine verkleuring in het zuidwesten van de verschillende werkputten niet louter een verstoring maar mogelijk een brede gracht was, werd beslist om dit verder te onderzoeken om zekerheid te verkrijgen over de aard van deze verkleuring.

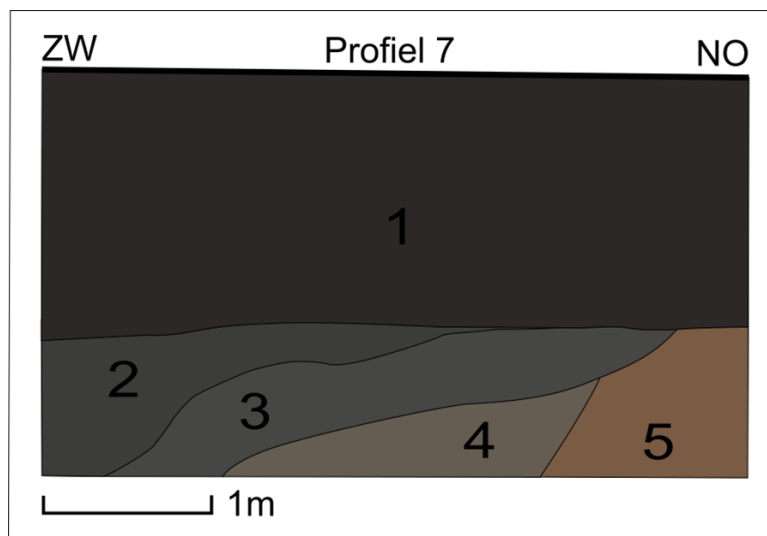

Figuur 26: De donkere grijsbruine laag in werkput 8.

Figuur 27: Zuidwestelijke werkputwand van werkput 8.

Werkput 4 werd verder aangelegd naar het zuidwesten toe, met de bedoeling om een profiel aan te leggen in de noordelijke werkputwand (profiel 7). Hierbij werd getrapt gewerkt, zodat de werkputwanden stabiel zouden blijven en op die manier toch een doorsnede van de mogelijke gracht zou kunnen geregistreerd worden. Tijdens het verdiepen werd duidelijk dat het wel degelijk een gracht betreft, maar dat het onderscheid tussen de grachtvulling en de bovenliggende ploeglaag zeer moeilijk te maken is aangezien beide vullingen een gelijkaardige kleur vertonen. Bij het aanleggen van profiel 7 (tevens de coupe op gracht S4.001) werd een fragment bouw materiaal aangetroffen (vnr 1, zie 2.3.1 Assessment vondsten), maar gezien de onduidelijke grens tussen de onderkant van de ploeglaag en de bovenste vulling van de gracht kan deze vondst niet met zekerheid aan het spoor toegeschreven worden. Op een diepte van 2,40 m onder het maaiveld werd beslist om het profiel reeds te registreren (Figuur 28), aangezien de werkputwanden ondanks het trapsgewijs werken toch onstabiel waren, het grondwater ook reeds begon op te wellen en de profielwand bijkomend onstabiel maakte.

Figuur 28: Profiel 7.

Het bovenste pakket (1) bestond uit de donkere bruingrijze recente ploeglaag (Ap), met inclusies van puin. De bovenste grachtvulling (2) was een homogeen bruingrijze laag met inclusies van houtskool en baksteen. Het kleurverschil met de bovenliggende ploeglaag was minimaal, waardoor de begrenzing van de gracht moeilijk te onderscheiden was. Daaronder (3) bevond zich een homogeen (grijs)bruine laag met inclusies van houtskool en ijzer. De onderste laag (4) was zeer heterogeen en opgebouwd uit donkerbruine en lichtbruine tot beige lagen, met inclusies van houtskool. De moederbodem (5) bestond uit lichtbruin zand met oranje inclusies van ijzer.

Na deze registratie werd het profiel lokaal dieper gezet, en op een diepte van 2,85 m onder het huidige maaiveld (wat overeenkomt met ongeveer 3.49 m TAW) werd de onderkant van de gracht tenslotte bereikt (Figuur 30). De totale breedte van de gracht kon niet geregistreerd worden, aangezien de grens van het spoor in het zuidwesten niet werd aangetroffen. Mogelijk wordt het spoor in het zuidwesten oversneden door de huidige Kasteelstraat. De minimale breedte van de gracht is 12 m (gemeten van het noordoosten van de gracht tot de grens van het plangebied in het zuidwesten). Opvallend is ook het verloop van de gracht, namelijk parallel met de Kasteelstraat.

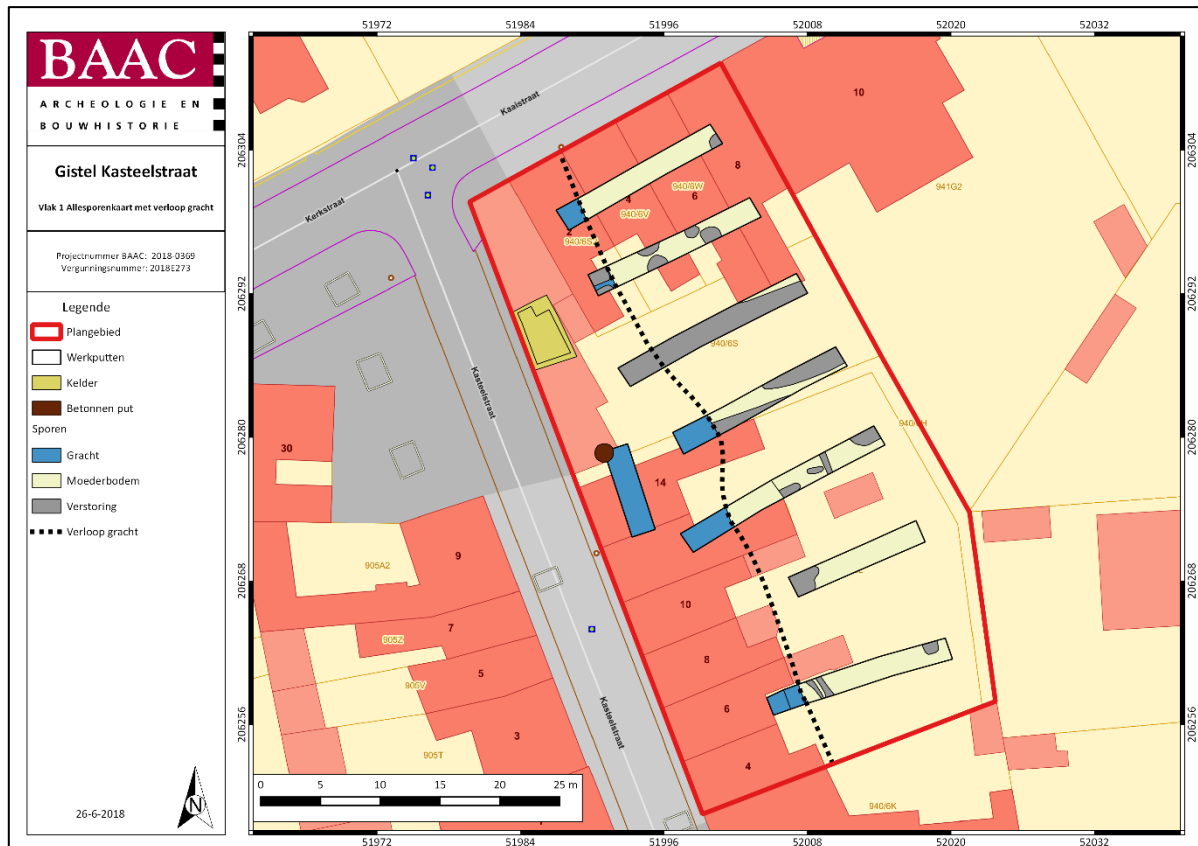
Figuur 29: Profiel 7, coupe op S4.001.

Figuur 30: Detailfoto van de onderkant van S4.001.

Bij het vooronderzoek door middel van proefsleuven werd dus slechts één spoor aangetroffen, namelijk een brede en diepe gracht in het zuidwesten van het plangebied. Deze gracht was ondanks de verstoring van de bebouwing langs de Kasteelstraat goed bewaard gebleven en kon over verschillende werkputten gevolgd worden (Figuur 31). De recente bebouwing in het zuidwesten van het plangebied betekende slechts een gedeeltelijke verstoring voor het aanwezige archeologische spoor, aangezien dit spoor diep genoeg in de bodem bewaard was. De rest van het terrein bevat veel recente verstoringen (uitgravingen voor betonputten, een kelder, ...). Ondanks dat in het noordoosten van het plangebied slechts tuinen en bijgebouwen aanwezig waren, werden hier geen archeologische sporen aangetroffen. Dit kan enerzijds te wijten zijn aan bodemkundige processen (de brokkelige geconcretiseerde B-horizont als oorzaak van een slechte waterhuishouding, waardoor het terrein sneller onder water gestaan zal hebben en minder interessant was voor bewoning/ingebruikname) en verschillende recente verstoringen, maar kan anderzijds ook gewoon de weergave zijn van de historische situatie. Op historische kaarten¹³ werden ter hoogte van het plangebied immers enkel akkers en weilanden weergegeven.

¹³ Zie DE CLEER 2016a.

Figuur 31: Allesporenkaart met het verloop van de gracht in het zuidwesten van het plangebied.

2.3.5 Assessment onderzoeksterrein

2.3.5.1 Landschappelijke en aardkundige situering

Zie Archeologienota Gistel Kasteelstraat-Kaaistraat ID1536. Deel 2: Verslag van Resultaten (bureauonderzoek). BAAC Vlaanderen Rapport 369.¹⁴

2.3.5.2 Bodem, paleolandschap en bodemprofielen

Zie Archeologienota Gistel Kasteelstraat-Kaaistraat ID1536. Deel 2: Verslag van Resultaten (bureauonderzoek). BAAC Vlaanderen Rapport 369.¹⁵

Voor de beschrijving van de bodemprofielen van het proefsleuvenonderzoek, zie 2.3.4.2 Stratigrafie van de site.

2.3.5.3 Historiek

Zie Archeologienota Gistel Kasteelstraat-Kaaistraat ID1536. Deel 2: Verslag van Resultaten (bureauonderzoek). BAAC Vlaanderen Rapport 369.¹⁶

¹⁴ DE CLEER 2016a

¹⁵ DE CLEER 2016a

¹⁶ DE CLEER 2016a

2.3.5.4 Archeologisch kader

Zie *Archeologienota Gistel Kasteelstraat-Kaaistraat ID1536. Deel 2: Verslag van Resultaten (bureauonderzoek)*. BAAC Vlaanderen Rapport 369.¹⁷

2.3.5.5 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Datering en interpretatie archeologisch ensemble

Het archeologische ensemble dat werd aangetroffen in het zuidwesten van het plangebied bestaat uit slechts één spoor (S1.001/S1.002/S4.001/S6.001/S7.001/S8.001), namelijk een brede gracht met een zuidoost-noordwest oriëntatie die in het zuidwesten van verschillende werkputten gevolgd kon worden. Ondanks het feit dat deze gracht in meerdere werkputten werd aangesneden en werd gecoupeerd in werkput 4 werd geen vondstmateriaal aangetroffen dat met zekerheid aan dit spoor toegeschreven kan worden. Op de grens tussen de recente ploeglaag en de bovenste grachtvulling in profiel 7 (tevens de coupe op de gracht in werkput 4) werd een fragment bouw materiaal, deels met groene glazuur, aangetroffen (vnr 1). Dit fragment kreeg een postmiddeleeuwse datering, maar aangezien het op de grens met de recente ploeglaag werd aangetroffen kan dit niet met zekerheid gelinkt worden aan de gracht. Er kan dus geen datering gegeven worden voor het archeologisch ensemble.

Overige geregistreerde sporen waren recent van datering (uitgravingen voor betonputten, ...).

2.3.5.6 Verklaring ontbreken archeologische ensemble

In het noordoosten van het plangebied werden geen archeologische sporen aangetroffen in het vlak. Op basis van de profielen kan met zekerheid gezegd worden dat het terrein zowel in het zuidwesten (ter hoogte van de bebouwing langs de Kasteelstraat), als in het noordoosten (ter hoogte van de achterliggende tuinen en bijgebouwen) recent vergraven en verstoord werd. De concretiserende B-horizont die in verschillende profielen werd aangetroffen was de oorzaak van een slechte waterhuishouding binnen het plangebied, waarbij het terrein sneller onder water kwam te staan en minder aantrekkelijk was voor bewoning en/of ingebruikname.

Op de historische kaarten uit de 16e – 17e eeuw¹⁸ zijn enkel akkers en weilanden, boomgaarden en een deel van een weg (latere Kasteelstraat) afgebeeld binnen het plangebied. Het ontbreken van een archeologisch ensemble in het noordoosten van het plangebied kan dus eveneens louter een weergave zijn van de situatie in het verleden, waarbij het terrein niet bebouwd was.

2.3.5.7 Confrontatie resultaten eerder vooronderzoek

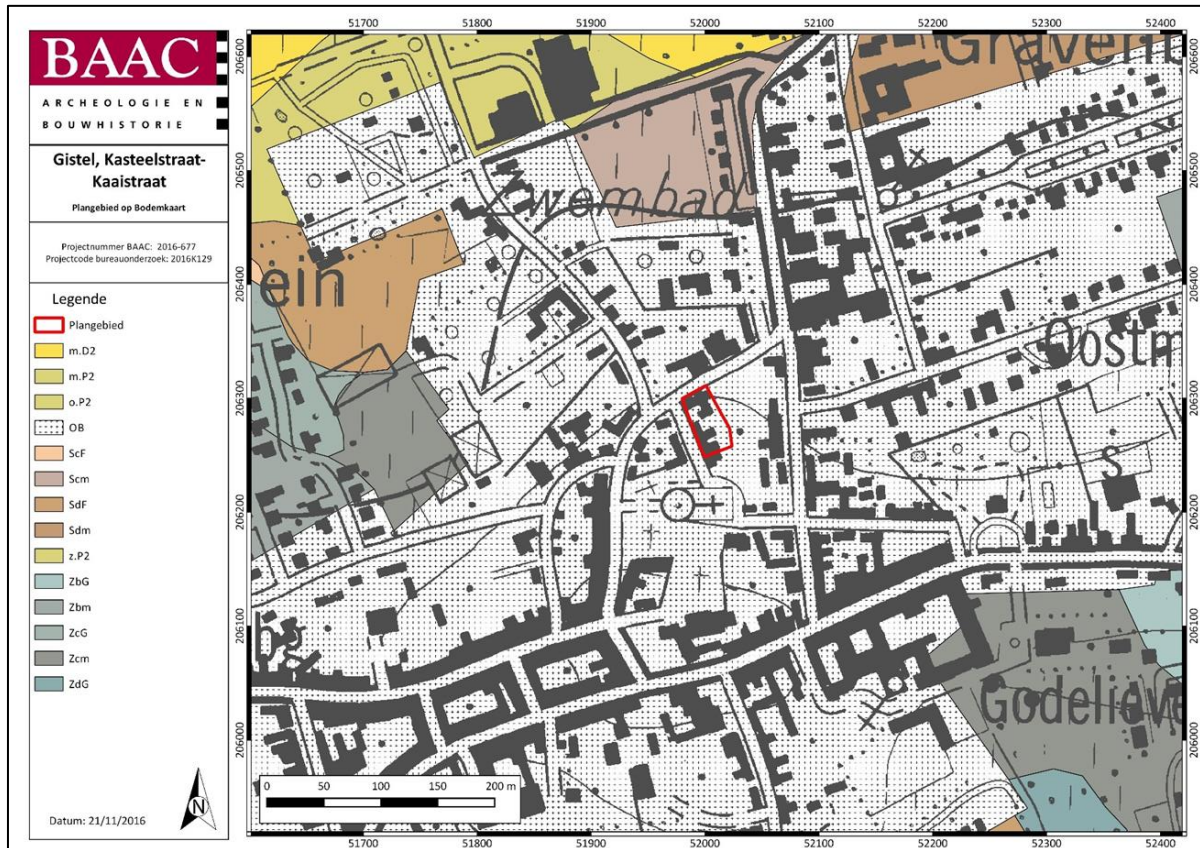
Aardkundige bevindingen

Op de bodemkaart van Vlaanderen (Figuur 32) is de bodem in het plangebied gekarteerd als “**OB**, bebouwde zone, kunstmatige gronden en wordt grotendeels omringd door **Zcm**, matig droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont en **Zbm**, droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont.”¹⁹

¹⁷ DE CLEER 2016a

¹⁸ DE CLEER 2016a

¹⁹ DE CLEER 2016a

Figuur 32: Situering van het plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen.²⁰

In totaal werden 7 bodemprofielen aangelegd en geregistreerd. De bovenste laag bestond uit een donkere bruingrijze ploeglaag met inclusies van cement en baksteen. Onder deze laag werd bij verschillende profielen een B-horizont opgetekend met inloging van humus. Dat humus is afkomstig van de oorspronkelijke bovenliggende humusrijke A-horizont, die echter in geen van de profielen nog aanwezig was. Op basis van de profielen kan dus met zekerheid gezegd worden dat het terrein zowel in het zuidwesten (ter hoogte van de bebouwing langs de Kasteelstraat), als in het noordoosten (ter hoogte van de achterliggende tuinen en bijgebouwen) recent vergraven en verstoord werd. Dat sluit aan bij de **OB**-notering op de bodemkaart van Vlaanderen ter hoogte van het plangebied.

Historisch, archeologisch en cultureel kader

Op basis van het bureauonderzoek werd volgende archeologische verwachting geformuleerd:

“Het onderzoeksgebied ligt binnen een archeologische zone, de historische stadskern van Gistel, die een lange ontstaansgeschiedenis kent. Deze is het resultaat van een eeuwenlange intense bewoning binnen de stedelijke grenzen, vaak een omwalling en heeft een oude nederzettingskern die soms teruggaat op een vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid.

Voor het plangebied ter hoogte van de Kasteelstraat zijn er enkele gebouwen vastgesteld als bouwkundig erfgoed, zoals de Arbeidershuizen en burgerhuizen, nrs. 4-10 en 12-14, uit de jaren 1920-1930, met enerzijds verzorgde arbeidershuizen (nrs.4-10) en anderzijds burgerhuizen met nieuw zakelijke inslag (nrs.12-14). Hier tegenover, buiten het plangebied, staat het Arbeidershuis, nr.5, uit

²⁰ DE CLEER 2016a

einde 19e – begin 20e eeuw. In de directe omgeving werden enkele waarden voor ‘beschermde onroerend erfgoed’ opgenomen in het Geoportaal. De zone ten zuiden van het plangebied is opgenomen als ‘Beschermd stads-en dorpsgezichten’, binnen de vastgestelde archeologische zone ‘Historische stadskern van Gistel’.

Op de historische kaarten uit 16e – 17e eeuw, zoals deze van Van Deventer, Sanderus en Ferraris zijn enkel akkers en weilanden, boomgaarden en een deel van een weg (latere Kasteelstraat) afgebeeld binnen het plangebied. In de onmiddellijke omgeving is de Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart van Ghistel of Gistella weergegeven, met ten zuiden ervan het versterkte kasteel. In het noordoosten is de waterburcht te zien, die in oorsprong terug gaat op een castrale motte. Verder is de Warande, Het Gravenbos, weergegeven als een alleenstaande site met walgracht.

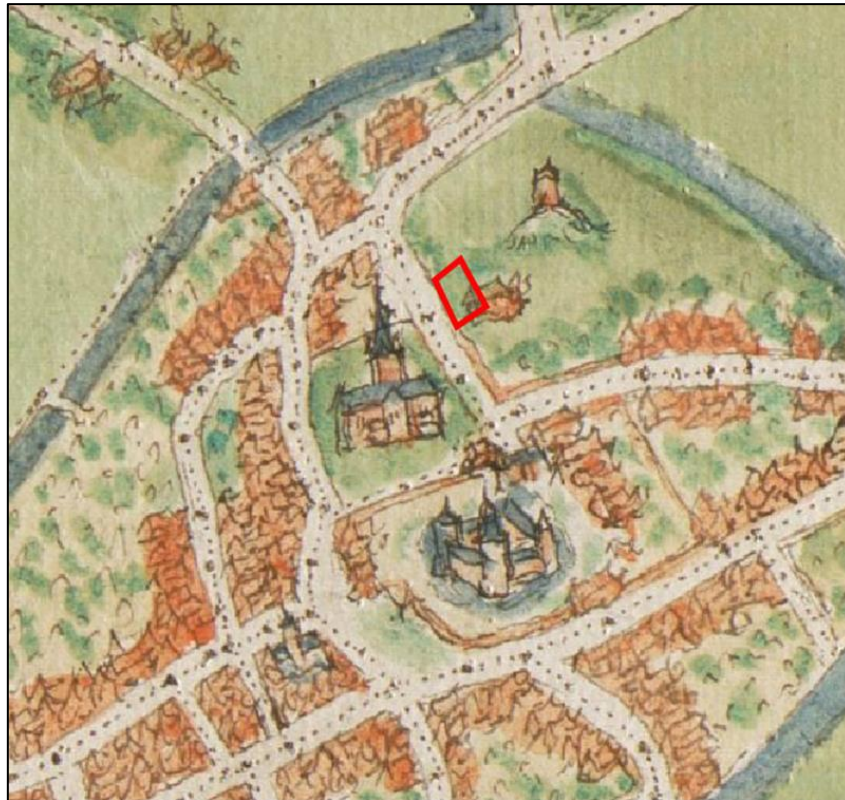
De situatie is verschillend op de latere historische kaarten uit de 19e eeuw, zoals deze van Vandermaelen, Popp en de Atlas der Buurtwegen. Binnen het plangebied zijn nog steeds akkers en weilanden afgebeeld. De Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart vormt het centrum van de bewoning van Ghistelles. Het versterkte kasteel, de castrale motte en de alleenstaande site met walgracht zijn verdwenen. Enkel aan de hand van de parcelering is hun locatie nog herkenbaar.

Dit betekent echter niet dat er een lage verwachting kan voorop gesteld worden aangezien de ligging van het plangebied op een hoge en droge plaats in het landschap een sterke aantrekkingskracht had voor bewoning en akkerbouw in het verleden. De nabijheid van het projectgebied ten opzichte van de castrale motte / waterburcht kan betekenen dat er nog randfenomenen kunnen aanwezig zijn. Op basis van vergelijkbare onderzoeken in de ruime omgeving is het niet ondenkbaar dat in het projectgebied archeologische waarden uit de Romeinse tijd en uit de vroege- tot late middeleeuwen aanwezig zijn.”²¹

Het enige archeologische spoor dat werd aangetroffen bij het vooronderzoek door middel van proefsleuven bestaat uit een brede gracht (S1.001/S2.001/S4.001/S6.001/S7.001/S8.001) met zuidoost-noordwest oriëntatie. De zuidwestelijke grens van het spoor bevindt zich vermoedelijk onder de huidige Kasteelstraat, waardoor de totale breedte van de gracht niet kon worden achterhaald en/of gekend is. Deze zou wel minstens 12 m breed zijn, de afstand tot de grens van het plangebied met de Kasteelstraat. Uit het spoor werd geen vondstmateriaal gehaald, en ook op basis van de vulling kon geen datering gegeven worden. Ook de precieze interpretatie van deze gracht is ongekend.

Ook het cartografisch bureauonderzoek dat voorafging aan het vooronderzoek met proefsleuven, kan geen duidelijkheid verschaffen omtrent datering en precieze interpretatie van de gracht, aangezien deze hier niet op wordt afgebeeld. Hieronder bijvoorbeeld de kaarten van Jacob Van Deventer (Atlas des villes des Pays-Bas (1550-1565) (Figuur 33), Antonius Sanderus (Flandria Illustrata (1641-1644) (Figuur 34), en Ferraris (1771-1778)(Figuur 34).

²¹ DE CLEER 2016a

Figuur 33: Jacob van Deventerkaart (detail) met aanduiding (indicatief) van het plangebied.²²

Figuur 34: Antonius Sanderuskaart met aanduiding (indicatief) van het plangebied.²³

²² DE CLEER 2016a

²³ DE CLEER 2016a

Figuur 35: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied.²⁴

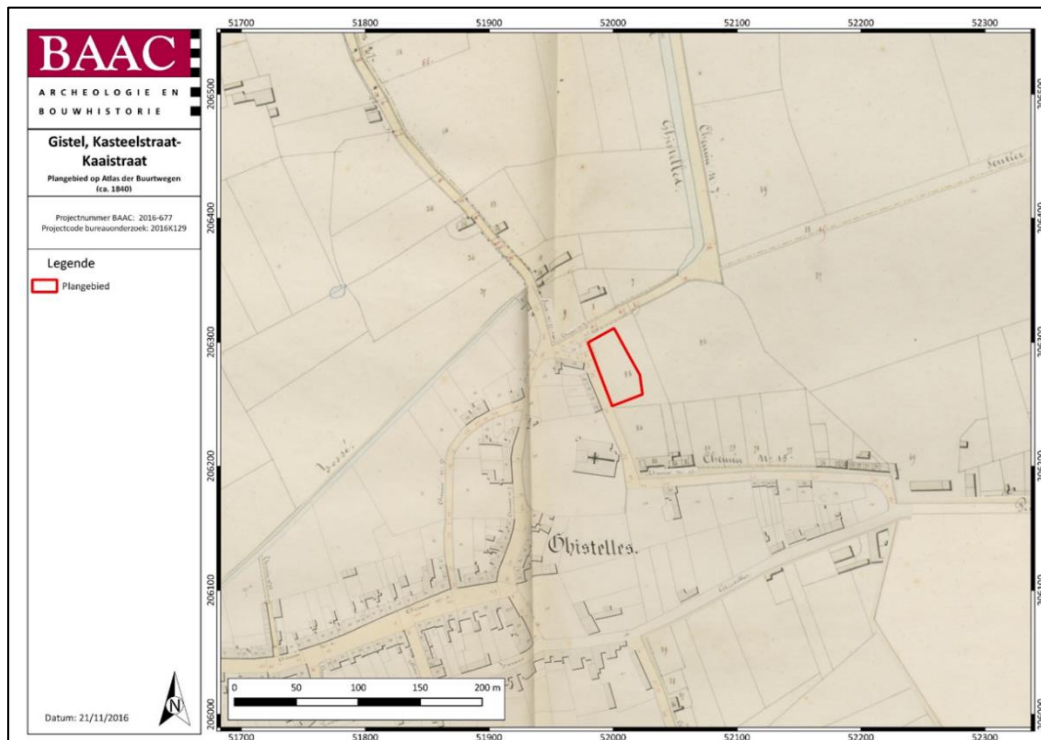
Vanaf de 19de eeuw (Figuur 36, Figuur 37, Figuur 38) blijft van de historische elementen die zichtbaar zijn op de kaarten van de 16de – 17de-eeuw (nl. het versterkte kasteel, de castrale motte en de alleenstaande site met walgracht) enkel nog de Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart over. Enkel de percelering is nog een indicatie van de vroegere aanwezigheid van deze historische elementen.

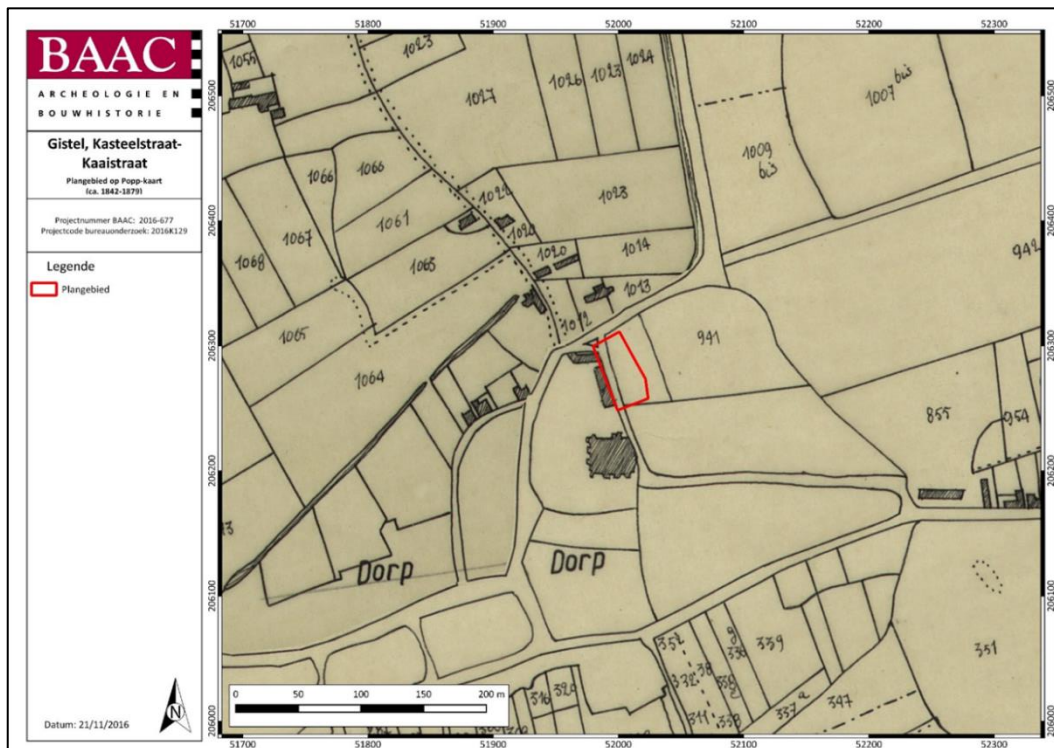
Figuur 36: Vandermaelenkaart met aanduiding van het plangebied.²⁵

²⁴ DE CLEER 2016a

²⁵ DE CLEER 2016a

Figuur 37: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied.²⁶

Figuur 38: Popp-kaart met aanduiding van het plangebied.²⁷

²⁶ DE CLEER 2016a

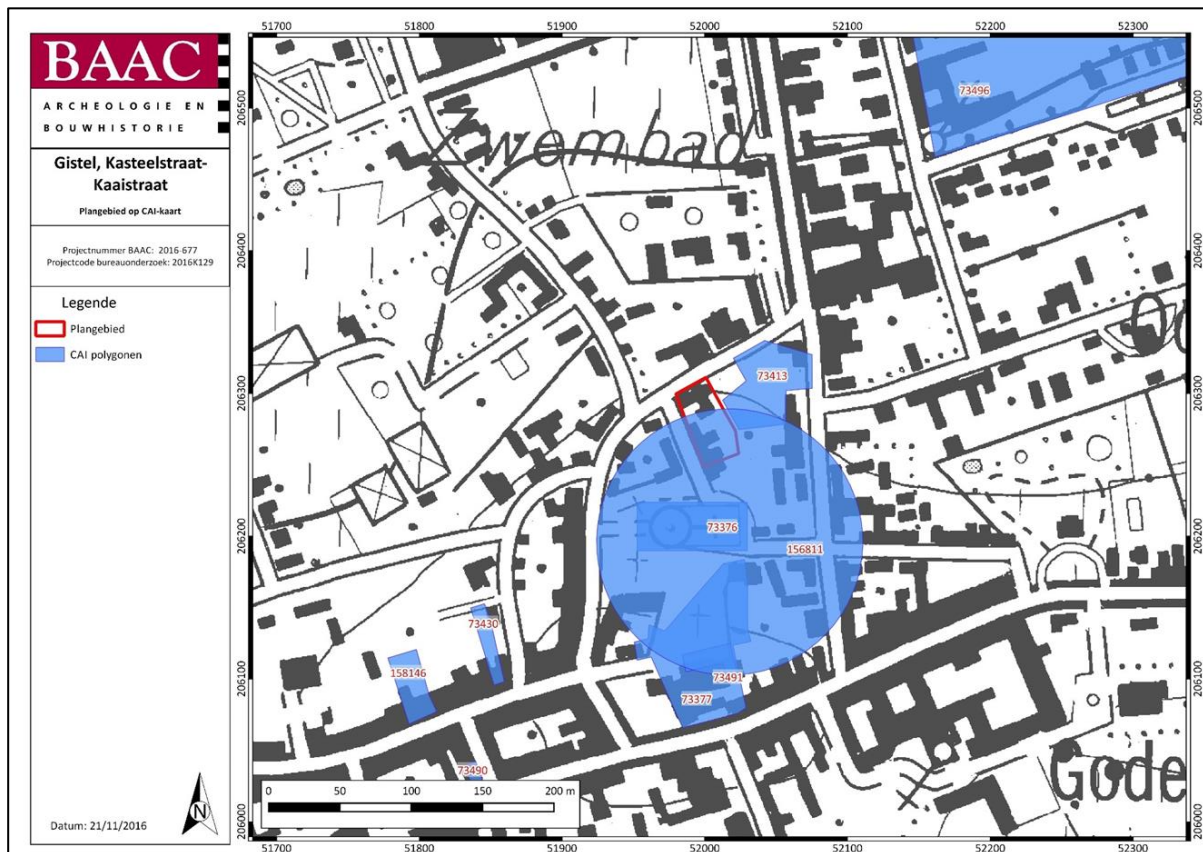
²⁷ DE CLEER 2016a

Aangezien op basis van de gedocumenteerde doorsnede vermoed wordt dat de gracht niet recent is van aard, en deze op geen van de geraadpleegde historische kaarten wordt weergegeven, kan vermoed worden dat de gracht afkomstig is uit een oudere fase van de stadsontwikkeling van Gistel. Het feit dat de gracht volledig parallel lijkt te verlopen met de huidige Kasteelstraat zou een aanwijzing kunnen zijn dat deze gelinkt kan worden aan het kasteel dat zich ten zuiden van de Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart bevond:

“De Kasteelstraat is een rechte straat ten oosten van de O.-L.-Vrouwkerk, van de Bruidstraat tot de Zomerloosstraat en staat reeds aangeduid op het Plan der Stede en Graefschap van Ghistel, getrokken uit den ommelooper gemaekt in 1678. De straatnaam is een referentie naar het kasteel ten zuiden van de kerk dat eind jaren 1830 – begin jaren 1840 verdween.”²⁸

Dit kasteel werd in de tweede helft van de 13de eeuw ten zuiden van de Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart aangelegd door de heren van Gistel, ter vervanging van de motteversterking.²⁹

Ook op de CAI-kaart wordt dit kasteel aangeduid en beschreven (ID 73377, Figuur 39, Tabel 2).

Figuur 39: CAI-kaart van het plangebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving.³⁰

Tabel 2: Beschrijving van ID 73377, de locatie van het kasteel ten zuiden van de Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart.

²⁸ DE CLEER 2016a

²⁹ DE CLEER 2016a

³⁰ DE CLEER 2016a

73377	KASTEEL VAN GISTEL, GELEGEN OP OUD KERKHOF, TEN ZUIDEN VAN DE KERK • ARCHEOLOGISCHE OBJECTEN ROMEINSE TIJD, LOSSE VONDST: TERRA SIGILLATA EN GEVERNIST AARDEWERK RESIDUEEL IN MIDDELEEUWSE CONTEXTEN. BIJNA VOLLEDIGE GEVERNISTE BEKER MET BARBOTINEVERSIERING. VROEGE MIDDELEEUWEN, VONDSTENCONCENTRATIE: AARDEWERK 16E EEUW: LOSSE VONDST: METAAL: OPM.: BRONZEN PENNING VAN DE FAMILIE D’AFFAYTADI UIT 1555. • GRONDSPOREN LATE MIDDELEEUWEN: VERSTERKT KASTEEL: FASE 1: VANAF EERSTE HELFT 14DE EEUW RESTEN VAN WEERMUUR (CIRKELVORMIGE VERLOOPT) MET HALFRONDE TOREN AANGETROFFEN, MOGELIJK DEEL VAN EEN ROND BURCHT, POORT- OF TORENGEBOUW, BRUGGEHOOFD, STEUNBEREN, MATERIAAL UIT DE GRACHT (AARDEWERK HOOFDZAKELIJK UIT DE 14DE EN 15DE EEUW). DEZE STENEN BOUWFASE WORDT VOLLEDIG VERWOEST IN 1488 FASE 2: ROND 1600: NIEUWE MUUR DIE VOOR GROOT DEEL GEBASEERD IS OP DE OUDE MUUR, 2 LATRINEKOKERS UITGEKAPT IN DE MUUR, GAF UIT OP DE SLOTGRACHT, 2 WATERLIJSTEN, VIERTAL PIJLERS, 2 PAALGATEN, POORTGEBOUW VOLLE MIDDELEEUWEN: IN DE BINNENZIJDEN VAN HET KASTEEL: MOGELIJKE HUTKOM, MET VERSCHILLENDE (BRAND)LAGEN, BINNEN DE KOM FRAGMENTEN VELDSTEEN DIE BEKAPT WAREN, AANTAL GREPPELS EN AFVALKUIL, ROOD BESCHILDERDE CERAMIEK, ANDENNE-CERAMIEK, BEENDERRESTEN, MOSSELSCHILPEN GEASSOCIEERD MET ARCHEOLOGICA UIT DE LAAT-KAROLINGISCHE PERIODE ROMEINSE TIJD: IN SITU ROMEINSE WATERPUT EN GRACHT
--------------	--

Bij gebrek aan datering van de gracht kan ook niet uitgesloten worden dat het spoor in verband gebracht kan worden met de motteversterking die het kasteel voorafging op dezelfde locatie. Over deze motteversterking is echter zeer weinig bekend in de historische bronnen.

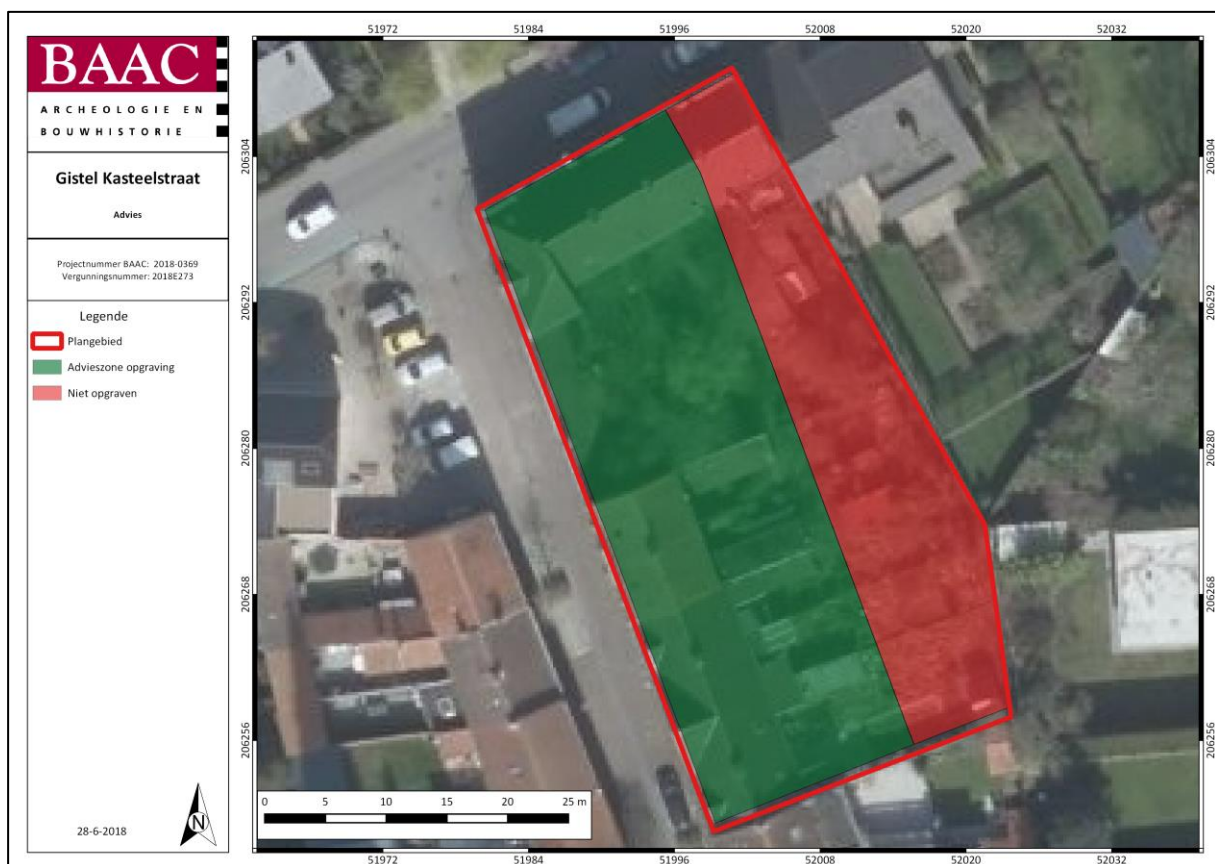
Een mogelijke derde interpretatie voor de gracht is dat deze onderdeel uitmaakt van de castrale motte die later omgevormd werd tot waterburcht, die zich ten oosten van het plangebied bevond op de historische kaarten (Figuur 33, Figuur 35). De gracht vertoonde echter geen afbuiging in het vlak tijdens de proefsleuven die zou kunnen wijzen op een eerder circulair verloop.

Om meer zekerheid te verkrijgen over zowel datering als context van deze gracht is een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische opgraving van het zuidwesten van het plangebied onontbeerlijk.

2.3.5.8 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

In de zuidwestelijk gelegen helft van het terrein wordt enkel de brede gracht verwacht, die met een zuidoost-noordwest oriëntatie parallel met de Kasteelstraat gevolgd zal kunnen worden.

In het noordoosten van het plangebied (Figuur 40) werden geen archeologische sporen aangetroffen. Op basis van de profielen kan met zekerheid gezegd worden dat het terrein zowel in het zuidwesten (ter hoogte van de bebouwing langs de Kasteelstraat), als in het noordoosten (ter hoogte van de achterliggende tuinen en bijgebouwen) recent vergraven en verstoord werd. De concretiserende B-horizont die in verschillende profielen werd aangetroffen was de oorzaak van een slechte waterhuishouding binnen het plangebied, waarbij het terrein sneller onder water kwam te staan en minder aantrekkelijk was voor bewoning en/of ingebruikname. Op historische kaarten uit de 16^e- 17de eeuw³¹ worden ook in het noordoosten van het plangebied enkel akkers, weilanden en boomgaarden weergegeven. Door de combinatie van deze factoren worden in het noordoosten van het plangebied geen archeologische sporen meer verwacht.

Figuur 40: Advieskaart vervolgonderzoek.

³¹ DE CLEER 2016a

2.3.5.9 Onderzoeksvragen: Antwoorden

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Zo ja, welke?

Er werd slechts één archeologisch spoor aangetroffen, namelijk een gracht met ZO-NW oriëntatie die kon gevolgd worden in het zuidwesten van verschillende werkputten en dus ook verschillende spoornummers kreeg: S1.001/S2.001/S4.001/S6.001/S7.001/S8.001. Verder werden in het noordoosten van verschillende werkputten meerdere recente verstoringen aangetroffen.

- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

De gracht met ZO-NW oriëntatie die in het zuidwesten van verschillende werkputten werd aangetroffen was antropogeen. Ook de recente verstoringen die in het noordoosten van verschillende werkputten werden aangetroffen waren antropogeen.

- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

De aflijning van de gracht was zeer vaag en moeilijk te onderscheiden van de bovenliggende ploeglaag, gezien er nauwelijks een kleurverschil merkbaar was. In de coupe op dit spoor (tevens profiel 7) tekende de gracht zich dan wel duidelijk af tegen de gele C-horizont. Ondanks verschillende recente verstoringen (zoals betonnen putten in werkput 1) vertoont dit spoor nog een goede bewaring.

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?

Er werd slechts één spoor aangetroffen, namelijk een gracht met zuidoost-noordwest oriëntatie in het zuidwesten van het plangebied. Deze was moeilijk herkenbaar in het vlak aangezien het onderscheid met de bovenliggende recente ploeglaag en met de recente verstoringen die in de werkputten werden aangetroffen zeer moeilijk te zien was. Ondanks enkele aanwezige recente verstoringen in en boven deze gracht, gelinkt aan de tot voor kort aanwezige bebouwing langs de Kasteelstraat, kende het spoor een goede bewaring. Wegens ontbreken van vondstmateriaal en omdat deze gracht niet weergegeven wordt op historische kaarten kan geen datering gegeven worden voor dit spoor.

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

De verschillende spoornummers (S1.001/S2.001/S4.001/S6.001/S7.001/S8.001) die werden uitgedeeld verwijzen allemaal naar hetzelfde spoor, namelijk een gracht met ZO-NW oriëntatie die in het zuidwesten van verschillende werkputten werd aangetroffen.

- Behoren de sporen tot één of meerder periodes?

Bij gebrek aan vondstmateriaal kan niets met zekerheid gezegd worden over de datering en chronologie van de gracht die werd aangetroffen. Ook de historische kaarten konden geen informatie verschaffen, aangezien deze gracht daarop niet wordt afgebeeld. Op basis van het parallel verloop van de gracht met de huidige Kasteelstraat wordt vermoed dat het spoor mogelijk in verband gebracht kan worden met het kasteel dat ten zuiden van de Parochiekerk O.-L.-V. Hemelvaart werd opgericht in de tweede helft van de 13de eeuw. Een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving is dus noodzakelijk om hierover meer informatie te verkrijgen.

- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?

Er werd slechts één archeologisch vlak aangetroffen, met daarin slechts één archeologisch spoor (een gracht).

- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden? Houden ze verband met bepaalde activiteiten?

Het vondstmateriaal was zeer beperkt: slechts twee fragmenten bouw materiaal werden aangetroffen. Eén fragment kon duidelijk als recent herkend worden en was afkomstig van een (riool)buis, het andere fragment was een tegelfragment, deels met groene glazuur dat een postmiddeleeuwse datering kreeg. Geen van beide fragmenten kon aan een archeologisch spoor gelinkt worden.

- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?

Het vondstmateriaal beperkt zich slechts tot twee fragmenten bouw materiaal: één fragment van een recente (riool)buis en één postmiddeleeuws tegelfragment met groene glazuur. Het levert dus geen nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, of over de materiële cultuur.

- Wat is bodemopbouw en -ontwikkeling ter hoogte van het onderzochte perceel?

De oorspronkelijke humusrijke A-horizont is volledig afgegraven en vervangen door een recente ploeglaag (Ap). De B-horizont is geconcretiseerd en bevat op sommige plekken nog inloging van humus, afkomstig uit de verdwenen A-horizont. Direct onder de B-horizont bevindt zich de C-horizont, die bestaat uit geel zand, al dan niet met sporen van bioturbatie door plantenwortels.

- Wat is de datering en de samenstelling van de aangetroffen lagen?

De bovenste laag die in de profielen werd waargenomen bestond uit een donker bruingrijs pakket, met inclusies van cement en baksteen. In deze laag werden ook recente betonnen putten aangetroffen, evenals recente rioolbuizen. Op basis van de kleur en de samenstelling wordt deze ploeglaag in verband gebracht met een recente afgraving van het terrein voor de aanleg van de bebouwing die zich tot voor kort bevond in het zuidwesten van het plangebied langs de Kasteelstraat.

- Wat is de relatie tussen de bodem, de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...) en de archeologische sporen?

In het zuidwesten van het plangebied, op de locatie van de voormalige bebouwing langs de Kasteelstraat, bevonden zich verschillende recente verstoringen zowel in de ploeglaag als in het vlak. Deze bestonden onder andere uit een kelder en verschillende betonnen cirkelvormige putten. Desondanks was het archeologische spoor dat werd aangetroffen diep genoeg bewaard en werd het slechts lokaal of gedeeltelijk verstoord door deze recente ingrepen. In het noordoosten van het plangebied bevonden zich tot voor kort tuinen en bijgebouwen. Door verschillende bodemkundige aspecten was het archeologische vlak hier echter zeer moeilijk leesbaar. Zo was het vlak zeer sterk verbrokkeld door de geconcretiseerde B-horizont, en tekenden zich (naast recente verstoringen) nog verschillende restanten van de ploeglaag af in het vlak. Op historische kaarten worden ter hoogte van het plangebied enkel akkers en weilanden weergegeven, dus het ontbreken van archeologische sporen in het noordoosten van het plangebied kan eveneens gewoon een weergave zijn van de historische situatie.

- Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?

De natuurlijke bodem werd aangetroffen op het niveau waarop het archeologische vlak werd aangelegd, een C-horizont met restanten van de bovenliggende B-horizont. Het vlak bevond zich op 5.16 – 5.57 m TAW, steeds ca. 90-100 cm onder het huidige maaiveld.

- Kunnen de resultaten van het bureauonderzoek bevestigd of ontkracht worden?

Aangezien deze gracht niet op de historische kaarten wordt weergegeven werd deze niet verwacht aanwezig te zijn in het plangebied en is deze een mogelijk nieuw gegeven binnen de geschiedenis van het centrum van Gistel. Het hoge archeologische potentieel werd door de aanwezigheid van de gracht, die de loop van de huidige Kasteelstraat volgt, wel bevestigd. Op de historische kaarten werd ter hoogte van het plangebied niets weergegeven, wat overeenkomt met het feit dat in het noordoosten van het plangebied geen archeologische sporen werden aangetroffen.

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gistel?

De brede gracht die werd aangetroffen bij het vooronderzoek door middel van sleuven wordt op geen enkele historische kaart afgebeeld en is dus mogelijk een nieuw gegeven binnen de kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Gistel.

- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, welk?

De gracht die werd aangetroffen wordt niet weergegeven op de historische kaarten van Gistel. Een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving is dan ook aangewezen om meer informatie te verkrijgen over dit spoor.

- Wat is de impact van het huidige gebruik van het terrein op het archeologische erfgoed?

Het zuidwesten van het plangebied was tot voor kort bebouwd, in het noordoosten bevonden zich achterliggende tuinen en bijgebouwen. De bebouwing in het zuidwesten van het plangebied was niet overal onderkelderd en zorgde dus slechts lokaal voor verstoringen. Het enige spoor dat werd aangetroffen in deze zone was een brede gracht die tot onder de recente ploeglaag bewaard was gebleven. Enkele recente verstoringen in de vorm van ronde betonnen putten verstoorden dit spoor slechts gedeeltelijk en eerder lokaal.

- Welk deel van het terrein komt in aanmerking voor vervolgonderzoek?

De zone die wordt afgebakend voor vervolgonderzoek bevindt zich in de zuidwestelijke helft van het plangebied en valt volledig samen met de ondergrondse parkeergarage die zal aangelegd worden door de opdrachtgever. Dit komt neer op een oppervlakte van ongeveer 966 m².

- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een vervolgonderzoek?

Het hoofddoel van het vervolgonderzoek is om informatie te verkrijgen over de brede gracht in het zuidwesten van het plangebied. Hierbij is het belangrijk om zeker twee volledige dwarsdoorsnedes te kunnen registreren, waarbij gelet wordt op voldoende bemonstering van veelbelovende lagen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Dit natuurwetenschappelijk onderzoek kan immers, indien geen vondstmateriaal wordt aangetroffen, de enige manier zijn om dit spoor te dateren. Ook het mogelijke verband van de gracht met het kasteel van de heren van Gistel dat in de tweede helft van de 13de eeuw werd opgericht ten zuiden van de Parochiekerk O.-L.-V. Hemelvaart.

Voorafgaand aan de start van de opgraving moet de Berliner- en secanspalenwanden geplaatst worden. Ook de grondwaterbemaling moet aanwezig zijn voor de aanvang van het vervolgonderzoek. Dit is noodzakelijk om de veiligheid tijdens het vervolgonderzoek te garanderen, waarbij tot grotere diepte gewerkt moet worden.

Tijdens de opgraving moet bij het aanleggen van het vlak rekening gehouden worden met het moeilijk zichtbare onderscheid tussen de recente ploeglaag en de bovenste vulling van de gracht. Er wordt aangeraden om in het noordoosten met de aanleg te beginnen, aangezien de grens van de gracht zich hier duidelijker aftekende tegen de natuurlijke ondergrond.

Als bijkomende voorwaarde bij de bekrachtiging van de archeologienota ID1536 werden bijkomend volgende te beantwoorden onderzoeksvragen geformuleerd:

- Indien de gracht van de motte wordt aangesneden, wat is het archeologische en paleo-ecologisch potentieel van deze structuur? Hoe kan dit potentieel het meest optimaal onderzocht worden?

Tijdens het vooronderzoek werd wel degelijk een gracht aangetroffen, maar het was (nog) niet mogelijk deze aan de nabijgelegen motte te linken. Historisch kaartmateriaal kon de ligging en verloop van het spoor niet ondersteunen. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een vervolgonderzoek nodig, aangezien na afronden van het vooronderzoek niets met zekerheid kan gezegd worden over de aard of de datering van de aangetroffen gracht.

Voorlopig kan wel al worden aangegeven dat een dergelijke brede en diepe gracht vermoedelijk tot een structuur behoorde van enig belang, namelijk inderdaad een motte of kasteelterrein. Om die reden is het archeologisch en paleo-ecologisch potentieel van deze gracht, waartoe deze ook moge hebben deel van uitgemaakt, heel hoog. Dergelijke gesloten contexten kunnen mits gerichte natuurwetenschappelijke onderzoeken veel informatie verschaffen over de omgeving (fauna en flora) van het plangebied. Ook kennen de mogelijk aanwezige arte- en ecofacten vervat in de vulling van dergelijke context een relatief goede bewaring door de natte condities.

Hoe dit potentieel het meest optimaal dient te worden onderzocht zal worden meegegeven in de onderzoeksvragen die in het bijhorende Programma van Maatregelen worden weergegeven aangaande de geadviseerde opgraving.

- Zijn er sporen aanwezig die inzicht kunnen verschaffen op de aard van de gebouwen die op de kaart van Jacob van Deventer zijn afgebeeld?

Er zijn geen sporen aanwezig die inzicht kunnen verschaffen op de aard van de gebouwen die op de kaart van Jacob van Deventer zijn afgebeeld. Het enige archeologische spoor dat werd aangetroffen is een brede gracht in het zuidwesten van het plangebied. Deze gracht wordt niet afgebeeld op de kaart van Jacob van Deventer.

- Het terrein en de omgevende percelen bleven tot in het begin van de 20ste eeuw onbebouwd, wat opmerkelijk is voor een stad als Gistel. Is hiervoor een historische reden, bvb door de situering op een domein dat te relateren is aan het kasteel of de motte? Hoe werd het onbebouwde terrein ingericht en wat is hiervan de archeologische neerslag?

In het plangebied werd slechts één archeologisch spoor aangetroffen, namelijk een brede gracht in het zuidwesten die parallel liep met de huidige Kasteelstraat. Deze gracht vertoonde een totale diepte van ongeveer 2 m 85 onder het huidige maaiveld, en kon gevolgd worden in het zuidwesten van het plangebied van het zuidoosten tot het noordwesten. Bij gebrek aan daterend vondstmateriaal kan deze gracht niet met zekerheid aan het kasteel of de motte gelinkt worden, hiervoor is een vervolgonderzoek noodzakelijk.

In het noordoosten van het plangebied werden enkel recente verstoringen aangetroffen die gelinkt kunnen worden aan de bebouwing die zich tot voor kort langs de huidige Kasteelstraat bevond. Op basis van de profielen werd wel duidelijk dat het plangebied door een slechte waterhuishouding (te wijten aan verschillende bodemprocessen) waarschijnlijk in het verleden minder interessant was

voor bewoning en/of ingebruikname. Dit kan mogelijk verklaren waarom het terrein en de omgevende percelen tot in het begin van de 20ste eeuw onbebouwd bleven. Aangezien het terrein enerzijds in het zuidwesten volledig ingenomen werd door de brede gracht en anderzijds in het noordoosten uitsluitend recente verstoringen vertoonde, kan niets gezegd worden over de inrichting van het onbebouwde terrein in het vóór het begin van de 20ste eeuw.

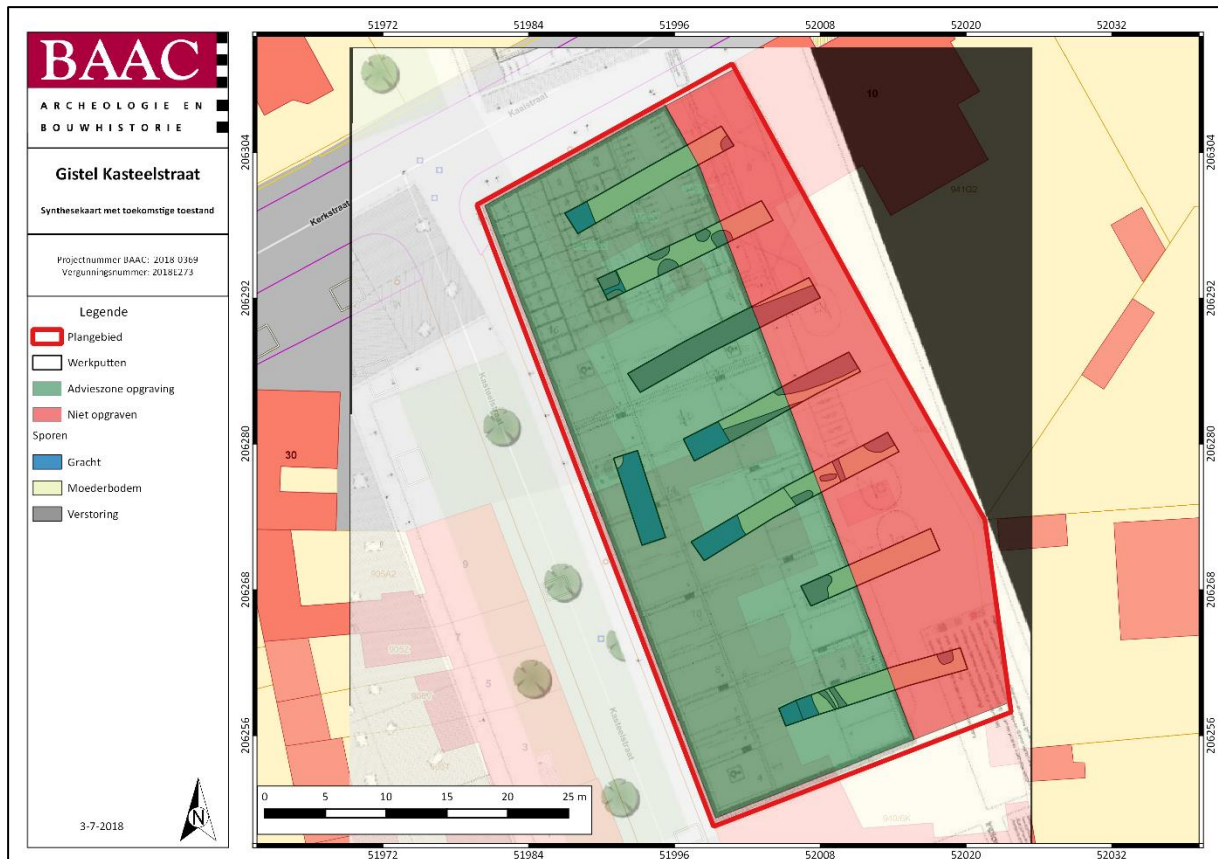
2.3.5.10 Synthese

Om het archeologisch potentieel van het terrein goed in te kunnen schatten werd in een eerste fase een bureaustudie uitgevoerd onder de vorm van een archeologienota (ID 1536). Dit bleek echter onvoldoende om de aan- of afwezigheid van archeologische sites weer te geven. Er werd met deze reden een proefsleuvenonderzoek aangeraden.

Bij dit proefsleuvenonderzoek werd slechts één archeologisch spoor aangetroffen, namelijk een gracht in het zuidwesten van het plangebied, ter hoogte van de voormalige bebouwing langs de Kasteelstraat, met een zuidoost-noordwest oriëntatie en een minimale breedte van 12 m (mogelijk deels oversneden door de huidige Kasteelstraat in het zuidwesten). De impact van recente verstoringen (gelinkt aan de bebouwing langs de Kasteelstraat) was eerder beperkt. Bij gebrek aan vondstmateriaal kon geen datering gegeven worden voor de gracht. Opvallend was het verloop van de gracht: parallel aan de huidige Kasteelstraat. Mogelijk is dit een aanwijzing dat het spoor gelinkt kan worden aan het voormalige kasteel dat in de tweede helft van de 13de eeuw werd opgericht door de heren van Gistel ten zuiden van de Parochiekerk van O.-L.-V.-Hemelvaart. Aangezien de gracht op geen enkele historische kaart wordt afgebeeld is het potentieel op kennisvermeerdering hoog, mogelijk betreft het een nieuw element binnen de ontwikkeling van de historische stadskern van Gistel. Aangezien de geplande bodemingrepen zullen zorgen voor een volledige verstoring van de aanwezige archeologische resten, dringt een vervolgonderzoek om meer informatie te verkrijgen omtrent deze gracht zich op.

In het noordoosten van het plangebied werden enkel recente verstoringen aangetroffen. Op basis van de profielen werd duidelijk dat het plangebied door een slechte waterhuishouding (te wijten aan verschillende bodemprocessen) waarschijnlijk in het verleden minder interessant was voor bewoning en/of ingebruikname.

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek wordt enkel het zuidwesten van het plangebied geadviseerd voor vervolgonderzoek. Het gebied dat afgebakend werd voor verder onderzoek (ca. 966 m²) valt samen met de ondergrondse parkeergarage die zal gerealiseerd worden door de opdrachtgever.

Figuur 41: Synthesekaart naar aanleiding van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek met weergave van het GRB en de geplande toestand.

3 Samenvatting

In navolging van een archeologienota met uitgesteld traject werd door BAAC Vlaanderen een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd om aan te tonen of er op het terrein archeologische sporen/structuren bewaard waren en om te kunnen inschatten wat de aard en datering van deze sporen/structuren was. Het doel van dit onderzoek was om aan te geven of een vervolgonderzoek nodig zou zijn.

Er werd gebruik gemaakt van de methode van continue sleuven, zoals voorgesteld in het programma van maatregelen behorende tot de archeologienota voor dit project. Hierbij werd één archeologisch relevant vlak geregistreerd. Om ook een inzicht te bekomen in de stratigrafische opbouw van het terrein werden in verschillende sleuven profielen aangelegd en geregistreerd.

In het noordoosten van het plangebied bevonden zich tot voor kort enkel tuinen en bijgebouwen, maar toch werden in deze zone geen archeologische sporen waargenomen. Dit is enerzijds te wijten aan de bodemkundige opbouw van deze zone (een brokkelige B-horizont die wijst op gebrekkige waterhuishouding, waardoor het gebied minder interessant was voor bewoning en/of ingebruikname), en anderzijds aan de recente verstoringen die in grote mate aanwezig waren in deze zone. Ondanks de aanwezigheid van bebouwing langs de Kasteelstraat, in het zuidwesten van het plangebied, kon hier wel een archeologisch spoor geregistreerd worden. Het betreft een gracht met een zuidoost-noordwest oriëntatie, met een minimale breedte van 12 m (mogelijk deels oversneden door de huidige Kasteelstraat in het zuidwesten), waarvan de onderkant in profiel 7 bereikt werd op een diepte van 3.49 m TAW (2,85 m onder het huidige maaiveld ter hoogte van dit profiel). De impact van recente verstoringen op dit spoor was beperkt. De geplande bodemingrepen zullen bovendien zorgen voor een volledige verstoring van de aanwezige archeologische resten.

Aangezien de gracht nog niet gekend was aan de hand van historische en cartografische bronnen gaat het hier om een spoor met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering voor het plangebied en zijn omgeving. De enige manier om dit potentieel op kennisvermeerdering niet verloren te laten gaan, is over te gaan tot een opgraving van de zone waar het archeologische spoor zich bevindt. Het gebied dat afgebakend werd voor verder onderzoek (ca. 966 m²) valt samen met de ondergrondse parkeergarage die zal gerealiseerd worden door de opdrachtgever. De methode van het vervolgonderzoek wordt volledig beschreven in het programma van maatregelen behorende tot deze nota.

4 Lijst met figuren

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart.	2
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB).	3
Figuur 3: Plangebied met gekende verstoringen op de orthofoto.	4
Figuur 4: Voorstel inplanting proefsleuven.	11
Figuur 5: Inplanting uitgevoerde proefsleuven op orthofoto.	12
Figuur 6: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek.	13
Figuur 7: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek.	14
Figuur 8: Foto's methodiek.	15
Figuur 9: Aangelegde proefsleuven op orthofoto, met aanduiding reden tot afwijkingen.	16
Figuur 10: Hoogtes van het archeologische vlak.	19
Figuur 11: Maaiveldhoogtes.	20
Figuur 12: Overzicht van de profielen.	21
Figuur 13: Profiel 1.	22
Figuur 14: Profiel 2.	23
Figuur 15: Profiel 3.	24
Figuur 16: Profiel 4.	24
Figuur 17: Profiel 5.	25
Figuur 18: Profiel 6.	26
Figuur 19: Allesporenkaart op GRB-kaart.	27
Figuur 20: Allesporenkaart.	28
Figuur 21: Het zuidwestelijke uiteinde van werkput 1, met links de recente betonnen put in de zuidelijke werkputwand, en rechts profiel 3 in de noordelijke werkputwand.	29
Figuur 22: Overzicht van het noordoosten van werkput 2, met de recente verstoringen die zich aftekenen in de B/C-horizont.	30
Figuur 23: Boring in de donkere grijsbruine verstoring in het zuidwesten van werkput 2.	30
Figuur 24: Vlakfoto van werkput 5.	31
Figuur 25: Vlakfoto van enkele verstoringen in werkput 6.	32
Figuur 26: De donkere grijsbruine laag in werkput 8.	33
Figuur 27: Zuidwestelijke werkputwand van werkput 8.	33
Figuur 28: Profiel 7.	34
Figuur 29: Profiel 7, coupe op S4.001.	35
Figuur 30: Detailfoto van de onderkant van S4.001.	36
Figuur 31: Allesporenkaart met het verloop van de gracht in het zuidwesten van het plangebied.	37
Figuur 32: Situering van het plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen.	39
Figuur 33: Jacob van Deventerkaart (detail) met aanduiding (indicatief) van het plangebied.	41
Figuur 34: Antonius Sanderuskaart met aanduiding (indicatief) van het plangebied.	41
Figuur 35: Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied.	42
Figuur 36: Vandermaelenkaart met aanduiding van het plangebied.	42
Figuur 37: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied.	43
Figuur 38: Popp-kaart met aanduiding van het plangebied.	43
Figuur 39: CAI-kaart van het plangebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving.	44
Figuur 40: Advieskaart vervolgonderzoek.	46
Figuur 41: Synthesekaart naar aanleiding van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek met weergave van het GRB en de geplande toestand.	52

5 Lijst met tabellen

Tabel 1: Inventaris vondsten.	17
Tabel 2: Beschrijving van ID 73377, de locatie van het kasteel ten zuiden van de Parochiekerk van O.-L.-V.- Hemelvaart.	44

6 Plannenlijst

Plannenlijst Gistel, Kasteelstraat		Projectcode proefsleuvenonderzoek 2018E273
Plannummer	Figuur 1	
Type plan	Topografische kaart	
Onderwerp plan	Plangebied op topografische kaart.	
Aanmaakschaal	1:10.000	
Aanmaakwijze	Digitaal	
Datum	25/06/2018 (raadpleging)	
Plannummer	Figuur 2	
Type plan	Kadasterkaart	
Onderwerp plan	Plangebied op het GRB (kadasterkaart)	
Aanmaakschaal	1:250	
Aanmaakwijze	Digitaal	
Datum	25/06/2018 (raadpleging)	
Plannummer	Figuur 3	
Type plan	Orthofoto	
Onderwerp plan	Plangebied met gekende verstoringen op de orthofoto	
Aanmaakschaal	1:2.000	
Aanmaakwijze	Digitaal	
Datum	25/06/2018 (raadpleging + plot door BAAC)	
Plannummer	Figuur 4	
Type plan	Kadasterkaart	
Onderwerp plan	Voorstel inplanting proefsleuven	
Aanmaakschaal	1:250	
Aanmaakwijze	Digitaal	
Datum	21/11/2016 (raadpleging)	
Plannummer	Figuur 5	
Type plan	Orthofoto	
Onderwerp plan	Inplanting uitgevoerde proefsleuven op orthofoto	
Aanmaakschaal	1:2.000	
Aanmaakwijze	Digitaal	
Datum	25/06/2018 (raadpleging)	
Plannummer	Figuur 9	
Type plan	Orthofoto	
Onderwerp plan	Aangelegde proefsleuven op orthofoto, met aanduiding reden tot afwijkingen	
Aanmaakschaal	1:2.000	
Aanmaakwijze	Digitaal	
Datum	25/06/2018 (raadpleging)	
Plannummer	Figuur 10	
Type plan	Kadasterkaart	
Onderwerp plan	Hoogtes van het archeologische vlak	
Aanmaakschaal	1:250	
Aanmaakwijze	Digitaal	
Datum	26/06/2018 (raadpleging)	

Plannummer	Figuur 11
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Maaiveldhoogtes
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26/06/2018 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 12
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Overzicht van de profielen
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26/06/2018 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 19
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Allesporenkaart op GRB-kaart
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26/06/2018 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 20
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Allesporenkaart
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26/06/2018 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 31
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Allesporenkaart met het verloop van de gracht in het zuidwesten van het plangebied
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26/06/2018
Plannummer	Figuur 32
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Situering van het plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen
Aanmaakschaal	1:5.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	21/11/2016 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 33
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Jacob van Deventerkaart (detail) met aanduiding (indicatief) van het plangebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1550-1565
Datum	21/11/2016 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 34
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Antonius Sanderuskaart met aanduiding (indicatief) van het plangebied
Aanmaakschaal	Obekend

Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1641-1644
Datum	21/11/2016 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 35
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1771-1778
Datum	21/11/2016 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 36
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Vandermaelenkaart met aanduiding van het plangebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1846-1854
Datum	21/11/2016 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 37
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1843-1845
Datum	21/11/2016 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 38
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Popp-kaart met aanduiding van het plangebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1842-1879
Datum	21/11/2016 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 39
Type plan	Centraal Archeologische Inventaris
Onderwerp plan	CAI-kaart van het plangebied met de archeologische vindplaatsen in de omgeving
Aanmaakschaal	1:1
Aanmaakwijze	Digitaal
Aanmaakperiode	2001-2016
Datum	04/11/2016 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 40
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Advieskaart vervolgonderzoek
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	28/06/2018 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 41
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Synthesekaart naar aanleiding van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek

Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	03/07/2018 (raadpleging)

7 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017. Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0), Brussel.

AGIV, 2018a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).

AGIV, 2018b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.

AGIV, 2018c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.

DE CLEER, S., 2016a. Archeologienota Gistel Kasteelstraat-Kaaistraat. Deel 2: Verslag van Resultaten (bureauonderzoek). BAAC Vlaanderen Rapport 369., Gent.

DE CLEER, S., 2016b. Gistel, Kasteelstraat-Kaaistraat. Programma van maatregelen BAAC Vlaanderen Rapport 369, Gent.

8 Bijlagen

8.1 Dagrapport 18 juni 2018

8.2 Dagrapport 19 juni 2018

8.3 Allesporenkaart vlak 1

8.4 Fotolijst

8.5 Sporenlijst

8.6 Vondstenlijst

8.7 Stalenlijst

8.8 Tekeningenlijst